UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE

Kateřina Pešková

ROLE NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH STRUKTUR (NNO) NA POMOC ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝM

Obor:	Sociální práce
Forma studia:	Prezenční
Akademický rok:	2007/2008
Vedoucí diplomové práce:	Prof.JUDr. Igor Tomeš CSc.
Oponent diplomové práce:	Mgr. Miroslav Dvořák
Datum obhájení:	
Výsledek obhajoby:	

P R O H L A Š U J I ,

že tuto předloženou diplomovou práci jsem vypracovala zcela samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

V ....., dne ..... Podpis:

Úvodem bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Prof. Igoru Tomešovi za cenné rady, připomínky a náměty. Dále pak všem, kteří mi poskytli potřebné informace k dané problematice.

Obsah

Úvod 5
1. Obecně o NNO 8
1.1 Občanská společnost 8
1.2 Občanská participace 9
1.3 Vztah demokratického státu k NNO a jejich role 11
2. Srovnání NNO v ČR a Belgii 16
2.1 Nestátní neziskový sektor 16
2.2 Participace NNO na ovlivňování veřejné politiky 19
2.3 Vztah demokratického státu k NNO 22
2.4 Doporučení pro ČR 24
3. Význam sdružování NNO na pomoc zdravotně postižených v EU 26
3.1. Mezinárodní rámec 27
Úmluva OSN o právech zdravotně postižených osob 27
3.1.1 Mezinárodní legislativa zaručující svobodu sdružování 30
3.2. Evropský rámec 32
3.2.1 Evropské občanství 34
3.2.2. Partnerství 36
3.2.3 EU a asociace občanské společnosti 38
3.3. Lobbying 44
3.4 Konkrétní oblasti působeni 47
3.5 Analýza sdružování 49
4. Případová studie - European Association of Service Providers of People with Disabilities (EASPD) 55
4.1 Metodologie použitá pro případovou studii a její cíl 55
4.2 Identifikace subjektu 56
4.3. Historie vzniku EASPD 58
4.4 Cíle, funkce, struktura EASPD a jeho členská základna 59
4.5 Metodologie lobbyingu EASPD 64
4.5.1 Komunikační pravidla mezinárodního lobbyingu 65
4.5.2 Proces lobbyingu 67
4.6. Vztah EASPD a EU v kontextu lobbyingu 68
4.6.1 Formulace programů a věcných záměrů zákona 69
4.6.2 Rozhodovací fáze 71
4.6.3 Implementační fáze a monitoring 73
4.7. Hodnocení úspěšnosti používané EASPD 73
4.8 Do kterých struktur je EASPD začleněna a s kým spolupracuje 75
4.8.1 EASPD členem sítí 76
4.8.2 EASPD a spolupracující organizace 77
4.9. Financování 79
Závěr 81
Literatura a použité prameny 84
Seznam příloh 90

Úvod

Svět nestátních organizací je extrémně heterogenní a může být těžké se v něm vyznat. Od sdružení, které vznikaly kvůli poskytování vzájemné podpory, se vývoj nestátního sektoru dostal až k mezinárodním strukturám, které jsou sice malé počtem svých zaměstnanců, ale zato operují s desítkami milionů eur ročně a významným způsobem ovlivňují také politické dění. Nové, z hlediska celkové doby existence, aktivity jakými je například lobbying se ještě na oborech sociální práce neučí, ale možná, že se to brzy změní.

Globalizace, evropská integrace, koncepce moderního občanství, to jsou vlivy, které působily a stále působí posun v nestátním sektoru. Této proměně se nevěnuje dostatečná pozornost, obzvláště pak jeho nejposlednějšímu stupni vývoje, lobbyingu. Pohled na český nevládní sektor se v mnoho ohledech liší od toho evropského. V České republice jsou nestátní organizace vnímány jako poskytovatelé sociálních služeb, provozující charitativní činnost, převažuje představa o servisních službách, ale realita je mnohem rozmanitější. Na evropském poli jsou nevládními strukturami i subjekty, které nesmí být opomenuty při přípravě legislativního procesu.

Obecně řečeno role nevládních struktur jsou trojího charakteru. Posilují povědomí občanské odpovědnosti, spoluodpovědnosti a solidarity při řešení konkrétních sociálních problémů. Za druhé prohlubují státní sociální politiku o etický kontext moderního občanství, jako výrazu příslušnosti ke státu a spoluodpovědnosti za věci veřejné, a nakonec zefektivňují sociální činnosti zvýšením jejich adresnosti a snižováním jejich nákladů.[1]

[1] TOMEŠ, Igor: Teorie a praxe sociální politiky. Praha: Socioclub,2001.str.80

To je k nevládním organizacím obecně, ale nesmíme zapomenout na mezinárodní organizace, které také vstupují do konkrétních sociálních vztahů a hrají další důležité role: organizují mezinárodní pomoc, harmonizují sociálně politické úsilí jednotlivých států, stanovují jednotlivým státům minimálních hladin sociální ochrany, doporučují účinné realizační postupy a budují světové či regionální kontrolní mechanismy na ochranu lidských nebo jiných práv.[2] To jsou tedy role nevládních struktur, národních i mezinárodních. Jak je patrné, je to velmi široké téma.

Cílem práce je zmapovat roli nestátních struktur se zaměřením na roli participativní. Pro realizaci činností, které jsou s naplňováním této role spojeny, je žádoucí se podívat na pozadí této problematiky, občanskou společnost a vztah státu k nevládním strukturám.

Participativní role, potažmo politický obsah činností nestátních struktur, a nejen ten, vyžaduje nové formy uspořádání NNO tak, aby mohly lépe a legitimněji konat při ovlivňování legislativy. Máme na mysli sdružování, které má dvě roviny, je to rovina sdružování v národní střešní organizace, na úrovni horizontální. Druhou rovinou je sdružování na vertikální úrovni, tedy ve strukturách, které konají na nadnárodní úrovni, pro účely této práce na evropské úrovni. Právě na tuto problematiku je zaměřena pracovní hypotéza, která má ověřit následující tvrzení:

H1) České nestátní struktury na pomoc zdravotně postiženým mají prospěch, jsou-li součástí evropských specializovaných struktur nevládních organizací

Zúžení významu sdružování na problematiku zdravotně postižených je vybráno záměrně. V demokratické občanské společnosti integrace osob se zdravotním postižením nemůže řídit pouze stát. Nevládní organizace jsou toho nezbytnou součástí, taktéž jsou nezbytné i sítě NNO. Krom toho,

[2] TOMEŠ, Igor: Teorie a praxe sociální politiky. Praha: Socioclub,2001..s.82

problematika zdravotně postižených se dostává stále více i do oblasti zájmu Evropské unie, nejen kvůli politice soudržnosti, ale i z důvodů zvyšování počtu zdravotně postižených osob v důsledku stárnutí evropského obyvatelstva. Pro naplňování dlouhodobých cílů EU je nutné vytvářet takovou legislativu a politiky, které povedou ke společnému cílu na území všech členských států.

S ohledem na to, že národní legislativy jsou stále více ovlivňovány politikou EU, význam evropských specializovaných nevládních struktur, které se zapojují do připomínkování politik EU, stále stoupá. S tím se také neustále zvyšuje i jejich počet. Poslední kapitola této diplomové práce poskytuje konkrétní případovou studii jedné evropské NNO na pomoc osobám se zdravotním znevýhodněním, ve které můžeme dobře sledovat aplikaci teoretického přístupu v předchozích kapitolách.

1. Obecně o NNO

1.1 Občanská společnost

Tato diplomová práce začíná zmínkou o občanské společnosti zcela záměrně. Existence občanské společnosti je základním předpokladem pro participaci občanů na společenském životě, tedy i formy zapojení se do věcí veřejných prostřednictvím nevládních struktur jak na národní, tak i evropské úrovni.

Termín občanská společnost v sobě obsahuje více výrazů, které spolu historicky souvisí. Základní význam poukazuje k Aristotelově politické společnosti označující společenství svobodných lidí. To co podle Aristotela spojuje občany ve společnost je nejen péče o to, aby si zajistili prostředky obživy, ale aby vedli dobrý život, což jinými slovy znamená, aby žili ctnostně a šťastně. M.T.Cicero přeložil Aristotelův výraz „politická společnost“ jako „societas civilis“ tedy občanská společnost. Tento pojem se postupně stal základním prvkem politických a společenských teorií novověku, ve kterých jsou termíny politická a občanská společnost používány jako synonyma. Z termínu občanská společnost se pak postupně odlučuje nepolitická občanská oblast, které je v 17. a 18. století postupně přikládáno na významu.[3]

Slovník sociální práce o občanské společnosti říká následující: *„Občanská společnost je sektor společenského života vytvářený spontánním jednáním občanů, případně sdružených do zájmových skupin (klubů, spolků, sdružení, iniciativ). Toto jednání obvykle vychází z partikulárních nebo místních zájmů, které nemusí být reprezentovány v politickém životě. Občané, kteří se takto angažují ve veřejných záležitostech, ale mohou vyvíjet tlak na oficiální politiku, případně do ní vstupovat. Občanská*

[3] Velký sociologický slovník. II díl.Praha:Karolinum, 1996. str.1201-1202

společnost vyplňuje prostor mezi občanem jako soukromou osobou a makrostrukturami společnosti a může být účinnou kontrolou státní moci.“[4]

Je nutno podotknout, že občanská společnost je v každé společnosti jiná, vzhledem k sociálním podmínkám, historickému vývoji apod. Nelze tedy srovnávat jednu s druhou, přesto lze najít společné prvky. V občanské společnosti jde především o lidi, ideologii, hodnoty, materiální základ a řízení, jehož důsledkem je pak projev organizace.[5]

Podle Gellnera současné společenské teorie považují občanskou společnost za naprostou samozřejmost, protože mylně vycházejí z univerzálního typu člověka, který je „sám-o-sobě“, člověka nevázaného teologickými ani sociálními pouty.[6] Občanská společnost je tedy konstrukcí, která je platná pouze v demokratických zřízeních. Nemůže být tedy jednoduše aplikována i jinde aniž by byla respektována její specifičnost.

1.2 Občanská participace

Základní myšlenkou participace jako takové je, že lidé, jejichž život je ovlivňován určitými opatřeními a rozhodnutími, musí mít možnost se účastnit takového procesu, který vede k jejich přijímání a realizaci. Výstupem takového procesu jsou pak opatření, jejichž efektivita vychází ze spolupráce zainteresovaných subjektů.[7] V každé společnosti je totiž velké množství individuálních a společenských cílů a proto je v demokratické společnosti žádoucí, aby se občané zapojovali do přijímání a realizace opatření, které se jich týkají.

[3] MATOUŠEK, Oldřich: Slovník sociální práce.Praha:Portál,2003. str.129
[5] FOWLER, Alan: Strengthening Civic Society in Transition Economies-from Concept to Strategy: Mapping an Exit in a Maze of Mirrors In: NGOs, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac. Oxford: Interact 2004. str. 17
[6] GELLNER, Ernest: Podmínky svobody. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.1997.
[7] KREBS, Vojtěch a kol.: Sociální politika.Praha:ASPI, 2007, 4.vyd., str.35

Základním předpokladem je, že demokratický politický systém poskytuje příležitosti občanům ovlivňovat a účastnit se věcí veřejných. Dalším předpokladem, tentokrát z pohledu občanů, je jejich dobrá vzdělanostní úroveň, informovanost o jejich právech a povědomí o jejich odpovědnosti.[8] Právě účast občanů na věcech veřejných se děje i prostřednictvím NNO, jak národních tak i evropských.

Ve vyspělých zemích, kde občané žijí v relativním blahobytu, mají vysoké příjmy, sociální jistoty a vysokou vzdělanostní úroveň, je i větší politická znalost veřejnosti. Občané neváhají zpochybňovat rozhodnutí poltických elit, kritizují, nedůvěřují jim a uchylují se k nestranickým formám participace. Na příkladu ČR je patrné, že nastolením demokratického politického systému, který byl nezbytným předpokladem pro znovuzrození občanské participace, došlo k proměně vztahu veřejné správy k občanům. Vládní opatření jsou snadněji ovlivnitelná, což ale s sebou přináší i nebezpečí v podobě dobře organizovaných zájmových skupin, které mohou překřičet individuální, neorganizované nebo nedostatečně organizované zájmy. Zároveň je stále větší hlad po vyšší účasti na věcech veřejných. Změnila se i struktura organizací sloužících ke zprostředkování zájmů občanů, z politických stran se staly organizace občanské společnosti.[9]

Jedním ze způsobů, kterým lze dát občanské participaci jasná pravidla, je zavedení metodiky pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. Metodika jasným způsobem definuje jednotný přístup a obecná pravidla pro zapojování veřejnosti, od výběru konzultovaných subjektů, časových lhůt, přípravu materiálů až po vyhodnocení celého

[8] KREBS, Vojtěch a kol.: Sociální politika.Praha:ASPI, 2007, 4.vyd. str.36
[9] MANSFELDOVÁ,Zdeňka,KROUPA, Aleš (eds.): Participace a zájmové organizace v České republice. Sociologické nakladatelství, Praha 2005, SLON, 1. vydání, str.42

procesu.[10] Zavedení metodiky samozřejmě nezaručuje kvalitu ani kvantitu občanské participace natož kvalitu sdružování. Cílem jejího zavedení je větší průhlednost rozhodovacích procesů ve veřejné správě, ale i přenesení odpovědnosti za výstupy z toho procesu na veřejnou správu, protože pokud nemá veřejná správa jasně danou odpovědnost za vyhodnocování participačního procesu při tvorbě opatření, není jisté, že aktéry procesu vůbec někdo poslouchá. Takováto metodika byla zavedena např. v Belgii a jeví se jako jeden z vhodných způsobů podpory zapojení NNO (viz 2.kapitola).

V ČR tato metodika, inspirována metodikou několika členských států EU, navrhuje následující formy zapojování veřejnosti: konzultace, připomínkové řízení, pracovní skupina, veřejné setkání, úřední deska, informační leták, adresný dopis, dotazníky, průzkumy a média.[11] Na příkladu zavedení této metodiky vyvstává i pracovní hypotéza, že evropská integrace má pozitivní vliv na zapojení NNO do realizace politik na národní úrovni. Tato hypotéza sice není předmětem zkoumání v této práci, ale jistě by stála za bližší analýzu.

1.3 Vztah demokratického státu k NNO a jejich role

Nestátní nezisková organizace (NNO) je v běžném evropském pojetí organizace zřízená jiným subjektem než státem. Jejím primárním účelem není vytváření zisku. Pokud spotřebovává peníze či vytváří zisk, investuje výhradně do svých předem definovaných aktivit ve sféře veřejného zájmu, tj. v ochraně přírody, památek, v kultuře, ve

[10] Tento návrh na zavedení metodiky bude otestován na třech materiálech na Ministerstvu vnitra, Ministerstvu financí a Českém statistickém úřadu. Pilotní fáze bude probíhat do konce roku 2008. Po skončení pilotního ověřování bude vládě předložena zpráva obsahující vyhodnocení pilotních projektů. Na základě této zprávy vláda rozhodne o dalším postupu.

[11] Návrh postupu zavedení metodiky pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů, Ministerstvo vnitra, 2007

zdravotnictví, ve vzdělání nebo v sociálních věcech. V západních zemích jsou mezi NNO počítána i zájmová sdružení právnických osob a církve.[12] Souhrnným označením nestátních neziskových organizací je termín neziskový sektor nebo jeho synonyma občanský a třetí sektor.[13]

V moderní demokracii hrají nestátní neziskové organizace důležitou roli, respektive role.[14]

Role participativní – skrze kterou poskytují NNO možnosti občanům podílet se na rozhodování o věcech veřejných a také prostor vyjádřit své společné zájmy a potřeby. Děje se tak mimojiné i prostřednictvím zakládání asociací se společným zájmem. Občané mohou aktivně participovat na rozhodovacím procesu, například v komunitě, regionu či ve státě. NNO díky svým expertízám poskytují státu potřebné informace, identifikují problémy a navrhují alternativní řešení k různým problémům. Skrze participaci v NNO mohou marginalizované sociální skupiny vyjádřit své zájmy a potřeby.

Další rolí je **role servisní** – ve smyslu poskytování služeb; NNO poskytují své služby těm skupinám obyvatel, které nejsou schopny uspokojit své potřeby nikde jinde. Sem patří i druhy činností, při kterých NNO vytvářejí, produkují nějaké hodnoty. NNO de facto vyplňují prázdný prostor na trhu služeb. Navíc jimi poskytované služby jsou často efektivnější, levnější a cílenější, protože reagují včas a přímo na konkrétní potřeby.[15]

Vztah státu a nevládních struktur závisí na tom, jaký prostor ve společnosti zaujímají, tedy jaké je jejich vymezení vůči státní moci a trhu. Rakušanová rozlišuje dva

[12] MATOUŠEK, Oldřich: Slovník sociální práce.Praha:Portál,2003. str.123
[13] Při zkoumání občanské společnosti je často využíván koncept neziskových organizací, které jsou institucionalizovanou formou a jakousi podmnožinou občanské společnosti. Neziskový sektor je zároveň významným aktérem procesu reprezentace zájmů.
[14] Pro účely této práce je používáno pouze jednoduché dělení na roli participativní a servisní [Rakušanová; 2005; Fowler; 2004]
[15] ŠIKLOVÁ, Jiřina: Nestátní organizace a jejich postavení v sociální správě. In: Tomeš, Igor a kol.: Sociální správa Praha: Portál.2002, str.271

základní, teoretické typy možné koexistence státu a NNO: klanový typ, který je založený na těsných osobních neformálních vztazích a soutěživý typ charakterizovaným profesionálními vztahy a předem určenými pravidly.[16] Co se týká EU, tak ta se snaží o druhou formu možné koexistence s NNO, toto smělé tvrzení je podloženo řadou dokumentů a nástrojů, které si kladou za cíl nastavit formální pravidla spolupráce institucí EU a NNO.[17] Způsob, jakým se stát chová k nestátním organizacím, zda rivalitně nebo partnersky, závisí na jeho síle a legitimitě, potažmo na historickém vývoji té dané země.[18]

V rámci EU existují rozdíly ve vztazích státu a neziskového sektoru. V Belgii, která je vzata jako příklad pro srovnání v druhé kapitole, se neziskový sektor skládá z velkých a široce známých organizací. Díky decentralizaci a slabší úloze státu v poskytování péče jsou v Belgii v oblasti sociální pomoci hlavními subjekty právě NNO. Jsou financovány státem a z rozpočtů sociálního pojištění a to až do 100% uznatelných nákladů.[19] Takovýto způsob vztahu státu k NNO je založen na systému zakázek, poskytování služeb ve veřejném zájmu.

Příkladem takovéto systémové spolupráce veřejného a soukromého sektoru je tzv. PPP (Public-private partnership). Touto zkratkou se obecně označují formy spolupráce mezi orgány veřejného a soukromého sektoru za

[16] RAKUŠANOVÁ, Petra: Civic Society and Civic Participation in the Czech Republic. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.2005, str.31-32

[17] Jsou to například: Follow-up to the Green Paper „European Transparency Initiative“ (COM (2007) 127 final), připravovaný dokument A Code of Conduct for Interest Representatives; webový portál ECONECCS, který obsahuje seznam všech NNO činných v EU a zároveň seznam institucí EU otevřených ke konzultacím a mnoho dalších; v neposlední řadě to byla také série otevřených diskuzí v jednotlivých členských státech, která proběhly od května do srpna 2006. Evropská komise pro tyto účely připravuje nový registr zájmových skupin, kodex chování a systém monitoringu a sankcí – vejít do praxe má tento systém od jara 2008 Zdroj: Legris, Gérards: Lobbying – enhancing transaprency and accountability- preséntation to the OECD symposium, Paris. 8.6.2007

[18] Legitimita samotných neziskových organizací vychází z možnosti vytváření přístupnějšího politického procesu nebo posilování pocitu občanství, to je pohled anglosaského autora. Naproti tomu Frič vidí legitimitu NNO v cenných dovednostech a znalostech, které pramení z jejich činností na lokální úrovni, které stát potřebuje pro vytváření a realizaci efektivních opatření.

[19] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské Unie I.díl.Liberec: Omega. 2003, str. 21-22

účelem využití zdrojů a schopností soukromého sektoru při zajištění veřejné infrastruktury nebo veřejných služeb.[20] Typickým příkladem realizace jsou projekty v oblastech dopravní infrastruktury, zdravotnictví, školství apod. Veřejný subjekt je v PPP projektech zadavatelem a soukromý sektor je pak logicky dodavatelem služeb.[21] Tento způsob bezesporu znamená pozitivní posun v tom smyslu, že se posouvá role státu z výhradního dodavatele služeb na zadavatele služeb. Zároveň si ale veřejný sektor zachovává kontrolu nad projekty realizovanými soukromým sektorem. Soukromý sektor musí plnit smluvní podmínky té dané zakázky a tím si zajišťuje příjmy od státu. Na tomto principu je zaručena kvalita a zároveň i efektivita poskytovaných služeb.

Podle slov ředitele společnosti PPP Centrum se tato forma v sociální oblasti používá v hojné míře v zahraničí. V České republice prozatím nebyl realizován žádný konkrétní projekt tohoto druhu v sociální oblasti i přesto, že o ně mají místí samosprávy zájem. První projekt v sociální oblasti by měl vzniknout ve spolupráci s MPSV, v tuto chvíli se připravuje jeho záměr.[22] Tento příklad systémové spolupráce státu a soukromého sektoru se již osvědčil v mnoha zemích EU i mimo ni a jako model dobré praxe se postupně šíří i do dalších zemí. Způsobem, jak dobře a rychle šířit nové trendy, jakým je i PPP, a příklady dobré praxe je právě sdružování na nadnárodní úrovni.

Vztah státu k NNO je také patrný na právním rámci, který jejich vzájemnou pozici vymezuje. Činnost nevládních struktur upravují nejen zákony, které mimojiné stanovují i statusové normy těchto organizací, ale je to také bezpočet dalších zákonů, vyhlášek a nařízení, které mají samozřejmě

[20] Zelená kniha o partnerství veřejného a soukromého sektoru a právu společenství o veřejných zakázkách a konsesích COM (2004) 327, Brussels, 2004.
[21] stručně o PPP www.pppcentrum.cz (2.3.2008)
[22] Z písemné odpovědi Ing.Jana Škurka, ředitele společnosti PPP Centrum a.s., 3.3.2008

vliv na fungování neziskových organizací, potažmo sítí NNO.

Tak například právní rámec, který upravuje způsob nabytí právní subjektivity může mít různé podoby: v Řecku o tom rozhoduje soud, v Dánsku stačí podepsat stanovy, v Rakousku se podává písemné oznámení a v ČR se zasílají stanovy k registraci na Ministerstvo vnitra. Také pravidla pro vykonávání ziskové činnosti se různí.[23] Jak už bylo řečeno, charakter občanské společnosti se v každé zemi různí a vychází z místních historických a společenských reálií. To má pochopitelně odraz i v právním rámci upravujícím fungování jednotlivých NNO jak na národní tak i evropské úrovni.

[23] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské Unie I.díl.Liberec: Omega. 2003. str. 37

2. Srovnání NNO v ČR a Belgii

Úroveň a míra sdružování, jak na národní, tak i evropské úrovni, samozřejmě závisí na širších souvislostech. Mimojiné na tom, jak je v tom daném státě rozvinutý neziskový sektor, jaká je úroveň participace a jaký je obecně vztah demokratického státu k NNO. Jak již bylo řečeno v první kapitole, občanská společnost je v každé společnosti jiná, kvůli odlišným sociálním podmínkám, historickému vývoji apod. Záměrem zde tedy není srovnávat nesrovnatelné, ale spíše nastínit odlišné pozice obou zemí, tedy Belgie a České republiky. Tento fakt ale nezabraňuje tomu, aby bylo možné najít doporučení plynoucí z odlišného modelu.

2.1 Nestátní neziskový sektor

K největšímu rozkvětu neziskového sektoru dochází za První republiky. Tento rozmach je ale následně zpřetrhán 2.světovou válkou a hlavně komunistickým režimem. Podle Potůčka, se počet NNO snížil ze 60 tisíc v roce 1948 na pouhých 683 organizací, které byly sdružené do Národní fronty.[24] Rozvoj organizací občanské společnosti pokračuje až po roce 1989, kdy byl znovuvytvořen ze základů bohaté tradice Národního obrození, kulturních, uměleckých a vzdělávacích asociací a společností.[25]

Ale ani po roce 1989 nebyla cesta nevládního sektoru snadná. Vajdová mluví o čtyřech etapách:

[24] POTŮČEK, M.: Nejen trh. Praha: Slon. 1997
25 RAKUŠANOVÁ, Petra: Civic Society and Civic Participation in the Czech Republic. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.2005. str. 21

1. 1990-1992 Období porevolučního entusiasmu, které se odráží v liberální státní politice směřující k nevládnímu sektoru[26]
2. 1993-1997 Toto období začíná vznikem samostatného českého státu a zároveň je také ovlivněno postojem V.Klause, jako premiéra ČR, k neziskovému sektoru. Klausova vláda považuje nestátní sektor za nechtěného protihráče, kterému není třeba věnovat pozornost. Po finančních skandálech a vnitřní krizi ODS tato vláda podává demisi.
3. 1998-2002 Vláda sociální demokracie sice rétoriku vůči občanskému sektoru zlepšila, ale bohužel opoziční smlouva nevytvářela dostatečně otevřenou a transparentní spolupráci mezi NNO a státem. Stát v tomto období pečlivě sleduje legislativu regulující nevládní sektor.
4. 2002-2004 Čtvrté období začíná uzavřením vyjednávacích kapitol pro vstup ČR do EU až do doby skutečného vstupu, tedy 1.5.2004. V důsledku přípravy na vstup ČR došlo k pozitivním změnám přístupu státu k NNO a to zejména důrazem na realizaci principu partnerství, decentralizací státní moci a využíváním strukturálních fondů EU.[27] Zde se dostáváme zpět k pracovní hypotéze, zda evropská integrace má pozitivní vliv na zapojování neziskového sektoru do ovlivňování věcí veřejných. Podle Rakušanové tomu tak je.

Historický vývoj Belgie byl bezesporu odlišný. Je nutné zmínit několik faktů a souvislostí, které jsou v tomto kontextu stěžejní. Od vyhlášení nezávislosti v roce

[26] Je to období vlády P. Pitharta, který stejně jako V.Havel podporoval občanský sektor i občanskou společnost
[27] RAKUŠANOVÁ, Petra: Civic Society and Civic Participation in the Czech Republic. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.2005. str 21-22

1830 bylo deklarováno právo se sdružovat.[28] Praktické naplnění tohoto práva ale nebylo tak jednoduché, i přes jeho záruku ústavou bylo naplňování práva sdružování trestné a to až do roku 1921. Mnoho organizací z té doby fungovalo velmi krátce a to z důvodu své opozice vůči buržoazii. V roce 1921 dochází k definitivní garanci svobody sdružování a to ve všech doménách. Zvlášť je zmíněno právo být v opozici a ovlivňovat věci veřejné. Při zastrašování v případě sdružování je vyměřen trest odnětí svobody až na jeden měsíc či pokuta 500 franků.[29] Přestože svoboda sdružování nebyla zpočátku bez poskvrny, byla chápána jako součást svobody náboženství v širším smyslu.[30] V Belgii byla svoboda sdružování nejdříve spojena s dělnickými hnutími, postupem času se sdružování rozšiřuje do všech domén a již se neomezuje na problematiku práce. Tento vývoj je koneckonců vidět i na mezinárodních dokumentech zaručujících svobodu sdružování (viz. kapitola 3.1.1).

Zajímavou charakteristikou je také bezesporu počet dobrovolníků, který je v Belgii opravdu impozantní – 1 500 000. Rok 2002 byla založena Vysoká rada dobrovolníků a později i Frankofonní platforma pro dobrovolnictví, jejímž cílem bylo vytvořit oficiální status dobrovolníka a mobilizovat občany pro sdružování jako takové. Tento proces vedl mimojiné k vytvoření jakési charty obsahující základní principy toho, jakým způsobem organizace občanské společnosti a veřejná moc spolu spolupracují a vzájemně se respektují.[31]

[28] Legislativní ukotvení bylo obsaženo v článku 27 ústavy z roku 1831. V případě českých zemí, bylo právo sdružování deklarováno od roku 1867.
[29] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004. str. 11-15
[30] tamtéž str. 17
[31] tamtéž str. 46

2.2 Participace NNO na ovlivňování veřejné politiky[32]

Strmý nárůst českých NNO po roce 1989 přinesl bezesporu obecně uznávané zkvalitnění a zpestření nabídky služeb a rozšíření možností občanské participace. Tím, že v neziskovém sektoru jsou stále nedostatky zejména v počtu dobrovolníků, nedostatečné profesionalizaci jak vlastní tak i předmětné činnosti, propagace, fundraisingu, lobování a zejména v podpoře NNO ze strany širší veřejnosti[33], je pak celkem logické, že participace na věcech veřejných, a to i na evropské úrovni, nebude prioritou v těch organizacích, které pociťují nedostatky zejména v lidských zdrojích. Nevládní organizace jsou v některých případech zahleděny do vlastních problémů a nemohou se ovlivňováním věcí veřejných příliš zabývat. Toto potvrdil i rozhovor s nečleny EASPD.[34]

Z analýzy participace NNO na legislativním procesu v ČR z roku 2007[35] vyplývá, že polovina z dotazovaných NNO pravidelně monitoruje legislativu a je tedy schopna včas zachytit navrhovaný zákon, i dostupnost informací o legislativních změnách byla hodnocena jako dobrá[36], dle 66,7% dotazových NNO. Dokonce i úspěšnost vlivu NNO na legislativním procesu není nezanedbatelná, 33%. Přesto jsou v ČR stále bariéry v oblasti participace na legislativním

[32] Veřejná politika je aktivita politiků a subjektů veřejné správy směřující k formulaci a výběru řešení společenských problémů a k jejich praktické realizaci. Ovlivňování veřejné politiky je jakýkoliv tlak na prosazení určitých změn anebo na zabránění určitým změnám ve veřejné politice, tento pojem je širší než lobbování, které spočívá v dosažení legislativních změn. In: FRIČ, Pavol: Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky.Praha: Agnes, 2000. str. 20-21

[33] FRIČ, Pavol, ŠILHÁNOVÁ, Hana: Rozhovory o neziskovém sektoru (sonda do duše zainteresovaných aktérů). Praha: NROS.1997 str.76

[34] Viz příloha č. 4 a 5

[35] Legislativní centrum fóra dárců: Analýza participace NNO na legislativním procesu v České republice.1997. Dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/65636e2e6e6e6f2e2e2e2e2e2e2e2e2e/Analyza_participace_NNO_CR.pdf (6.3.2007)

[36] Nejvíce dotazovaných, 70,4% používá pro tyto účely internet. Právě rozvoj informačních technologií by mohl do budoucna napomoci zlepšování přístupu k informacím.

procesu jak ze strany politických představitelů[37], tak i ze strany NNO samotných.[38] Nedostatečnou občanskou aktivitu[39] prokazuje snad každý empirický výzkum, i ten Broklův[40], navíc většina občanů nemá představu jak by mohli politiku ovlivňovat, kromě voleb. To je sice přirozený důsledek totality, ale právě kvůli tomu je žádoucí informovat širokou veřejnost o možnostech aktivní participace, a tím napomáhat zvyšování společenského vědomí, včetně toho, že lobbying je legitimní činností patřící i do sociální oblasti.

Jednou z těchto překážek je i absence střešních organizací a z toho plynoucí špatná vyjednávací pozice NNO.[41] Zde se dostáváme do problematiky tzv. síťování (networkingu), což je forma interakce mezi NNO, která slouží k výměně informací a zkušeností. Navíc pro jednoduší a efektivnější komunikaci se státním aparátem je samozřejmě žádoucí mít nějakou střešní organizaci či jiný formalizovaný nebo koordinovaný subjekt, který by komunikoval a vyjednával se státem ve společných otázkách. Rakušanová k tomu uvádí, že problémem je malé množství asociací mezi českými nevládními organizacemi. Někteří autoři, podle Vajdové, říkají, že třetí sektor má strach z centralizace a monopolizace.[42] Přitom ale sdružování

[37] Zejména je to malý zájem orgánů veřejné správy o problémy NNO a chybné vnímání NNO v očích státu. Toto tvrzení potvrdilo starší dotazníkové šetření, které proběhlo v roce 1999 jako součást projektu OECD „Posilování vztahů mezi vládou a občany". Podle výsledků šetření vyplývá, že veřejná správa a úředníci, kteří pracovali ve státní správě před rokem 1989, nejeví zájem o zapojení subjektů z venčí. Jejich argumentem je tvrzení, že by to proces příliš zkomplikovalo. Konec konců, pouze oni jsou experti na danou problematiku, přestože 91% občanů si myslí, že orgány veřejné správy by se neměly rozhodovat pouze podle svých znalostí a zkušeností, ale i na základě názorů občanů. Za nedostatečné z hlediska souladu rozhodnutí orgánů veřejné správy se zájmy občanů, považuje 72% dotázaných. In: FRIČ, Pavol, ŠILHÁNOVÁ, Hana:Rozhovory o neziskovém sektoru (sonda do duše zainteresovaných aktérů). Praha: NROS. 1997

[38] Zejména nedostatek času věnovat se monitoringu legislativních změn a chybějící vnitřní kapacita.

[39] Srovnání ČR a Belgie, Možný (2002) uvádí, že zatímco v ČR je úroveň participace 15%, v Belgii je to 28% přičemž oba státy jsou srovnatelné svojí velikostí v počtu obyvatel

[40]BROKL,Lubomír a kol: Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky. Praha:SLON, 1997. str.91

[41] Také podle Friče (2001) vnitřní organizovanost NNO v ČR není zatím natolik efektivní, aby byl neziskový sektor vládou vnímán jako respektovaný partner pro vyjednávání.

[42]RAKUŠANOVÁ, Petra: Civic Society and Civic Participation in the Czech Republic. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.2005. str.33

nemusí znamenat vytváření dlouhodobých a silných struktur, možností jsou i volná, dočasná uskupení, která fungují jen do té doby, dokud má jejich spojení smysl.

Zároveň se ukazuje, že bez překonání nechuti se začleňovat do vyšších organizačních struktur se tohoto cíle dá dosáhnout jen velmi těžko.[43] Vnitřní organizovanost, respektive schopnost se sdružovat na národní úrovni je předpokladem i pro sdružování na evropské úrovni.

Občanská participace v Belgii je viděna jako významný prostředek pro vyjadřování potřeb občanů, jako významná funkce demokratického fungování. Spolkový život je pak prostorem, ve kterém se občané učí vyjadřovat své potřeb směrem k těm, kteří mají výkonnou moc ve svých rukou.[44] Belgie jako první vytvořila oficiální vztah s nevládním sektorem v roce 1975. Na základě belgických zkušeností pak systém spolupráce s organizacemi občanské společnosti vytvořila i Evropská unie.[45] V Belgii je úroveň institucionalizace občanské společnosti na velmi vysoké úrovni. To dokládá i fakt, že počet NNO v Belgii je dvakrát větší[46] než v ČR i s ohledem na to, že počet obyvatel je srovnatelný.[47] Z toho plyne, že Belgičané se daleko více aktivně zapojují do občanských aktivit a tím pádem i jejich účast na vlivu na věci veřejné je významnější, to dokládá mimo jiné i počet dobrovolníků, 91,9% z celkového počtu NNO nemá žádného zaměstnance.[48] Belgické NNO sledující nějaký specifický cíl, získávají expertízy, často spolupracují

[43] FRIČ, Pavol, GOULLI, ROchdi:Neziskový sektor v České republice. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University. Praha: Europlex Bohemia, 2001.str. 120-121
[44] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004.str. 38
[45] Z přednášky profesora Pierra GALAND: Les ONG et la société civile. Brusel 10.3.2007
[46] Celkový počet NNO v Belgii pro rok 2003 byl 113 218 organizací. Z toho jich 104 003 nemělo žádného zaměstnance a 34 organizací mělo více jak 1000 zaměstnanců. Zdroj: BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004. str. 45
[47] To může být způsobeno i rozdělením Belgie na tři společenství dle jazykové příslušnosti na Vlámské společenství, Francouzské společenství Belgie a německojazyčné společenství; zejména pro první dvě se vytváření samostatné služby – to může mít i efekt toho, že je v zemi větší množství NNO než v jiných státech
[48] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004.str. 40

s univerzitami a díky tomu pak mají nástroj pro efektivní zasahování do veřejné politiky, jak na místní úrovní, tak i na úrovni federativní.[49] Pro tyto účely v Belgii existují nejen asociace NNO, ale také asociace asociací, které konají zejména vůči institucím EU ve společných tématech také vůči centrální vládě. Se zvyšováním profesionality práce NNO v Belgii, a toto pravidlo platí i obecně, se zvyšuje i počet profesionálních zaměstnanců.[50] Transformace k profesionalizaci dala za vznik novým možnostem činností, které byly v minulosti nepředstavitelné. Tato etapa začíná v Belgii na počátku 20. století po legalizaci spolkové činnosti jako takové.

Vztahy mezi NNO a vládní mocí se v Belgii během posledních 15 let významně proměnily s ohledem na hluboké změny ve společnosti. Prohloubení sekularizace, laicizace společnosti, kulturní a regionální osamostatňování belgické společnosti zapříčinilo to, že belgické NNO si vytvořili silnou pozici. Vůči státu jsou stále více v partnerském vztahu. K tomuto procesu napomáhá i jejich aktivita v EU.[51]

2.3 Vztah demokratického státu k NNO

Přístup státu k organizacím občanské společnosti je nejlépe vidět na způsobu financování, legislativě upravující činnost NNO a v neposlední řadě na rolích, které NNO v dané zemi zastává. Vzhledem k celkovému cíli této práce, se těchto oblastí dotkneme jen letmo.

Z různých publikací, které se zmiňují o rolích nestátních struktur v ČR, lze dojít k základnímu dělení na

[49] GALAND, Pierre: Les ONG et la société civile dans la cooperation au developpement. Bruxelles: Université Libre de Bruxelles.2007

[50] V Belgii to nejsou často ani zakladatelé té které organizace, ani její členové, ale zaměstnanci se stávají lidé, kteří jsou na základě konkurzu vybráni pro své vzdělání, profesní kvalitu a kompetence díky kterým mohou naplnit cíle té dané organizace. Toto se ukázalo jako lepší model. Na konkrétních projektech nepracují jejich iniciátoři, kteří jsou ve většině emočně příliš zapojeni do problému, ale jsou to právě profesionálové.

[51] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004.str. 43

roli servisní, která obsahuje poskytování služeb tak i organizování ekonomických činností, a roli participativní. Větší míra shody mezi politiky a úředníky v ČR panuje v představě o servisní funkci, a to ještě tam, kde není možné uplatnit standardní řešení, které nabízí stát a trh. Zatímco představitelé nestátního sektoru sami v sobě spatřují spíš protiváhu státní moci a požadují rozšíření prostoru pro její uplatňování, představitelé státu, i když participativní roli neodmítají, jsou při jejím prosazování skeptičtí. Většinou hledají meze, které by nevládní organizace neměly překročit. Někdy je i přes deklarovanou legitimitu daná funkce de facto odmítána.[52] Přitom participativní role a potřeba sdružování ve významu získávání silnější pozice pro komunikaci se státem na sebe přímo navazují.

Například systémový model spolupráce veřejného a soukromého sektoru (PPP), tak jak byl popsán v první kapitole, je jedním ze způsobů realizace vztahu státu k NNO v Belgii, zejména v oblasti poskytování služeb. Systém financování nevládního sektoru je sice závislý na veřejných zdrojích[53] ale zároveň je decentralizovaný. Také počet NNO je dvakrát tak vyšší. Belgická veřejná moc zvolila roli zadavatele zakázek, před dodavatelem služeb. Centrální moc tedy deleguje, skrze státní samosprávu, na NNO řešení např. konkrétního sociálního problému místo toho, aby ho řešila sama. V takovém případě garantuje až 100%[54] uznatelných nákladů této organizace za podmínky dodržování zákonných norem garantujících kvalitu poskytované služby. Údaje z Johns Hopkins University Comparative Project dokonce prokazují, že v roce 1995 belgické NNO měly pouhých 5%

[52] FRIČ, Pavol, ŠILHÁNOVÁ, Hana:Rozhovory o neziskovém sektoru (sonda do duše zainteresovaných aktérů). Praha: NROS. 1997

[53] FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi:Neziskový sektor v České republice. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University. Praha: Europlex Bohemia, 2001. str.25

[54] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004,str. 28; to samé potvrdil i rozhovor s panem Lukem Zelderloo, 17.4.2008

příjmů z dárcovství, oproti 14% v ČR. Zatímco české NNO dostávaly 39% všech svých příjmů od státu, v Belgii to bylo dokonce 77%.[55] Problémem českých nevládních struktur tedy není zdroj financování ale způsob, na kterém je vztah státu k NNO postaven, potažmo nárokování finanční podpory.[56] Forma PPP znamená to, že stát si drží kontrolní mechanismy, zaručuje určitou kvalitu služby[57], stanovuje pro ně limity, a na druhou stranu pro NNO to znamená, že při realizaci služby, dle dohodnutých kritérií a ve stanové kvalitě, bude zajištěno financování.

Tento způsob financování se, nejen do Belgie, rozšířil zejména z Velké Británie, kde je nejvíce používán. Způsobem, jak dostávat tento a i jiné trendy do ostatních zemí, je právě evropského sdružování. V tomto směru by bylo vhodné zde zmínit belgický zákon z 27.6.1921 upravujícího status mezinárodních NNO a jeho novelizaci z 6.prosince 1954.[58] Z toho tedy plyne, že nejpozději v roce 1921 již byla silná potřeba mezinárodního sdružování. V Belgii je tedy nadnárodní sdružování využíváno přes 80 let a vzrůstající počet volných i dlouhodobých sítí potvrzuje, že sdružování má pozitivní vliv na neziskový sektor jako takový.[59]

2.4 Doporučení pro ČR

I přestože na samém začátku první kapitoly bylo uvedeno, že občanská společnost je v každé zemi jiná, lze z výše uvedeného vyvodit určitá doporučení pro ČR.

[55] FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi:Neziskový sektor v České republice. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University. Praha: Europlex Bohemia, 200. str.29
[56] RAKUŠANOVÁ, Petra: Civic Society and Civic Participation in the Czech Republic. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.2005. str. 34
[57] v ČR jsou to standardy kvality sociálních služeb, tak jak je definuje Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb,
[58] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004.str. 28
[59] Z přednášky profesora Pierra GALAND: Les ONG et la société civile. Brusel 10.3.2007

V souvislost s obecně nižší úrovní sdružování a občanských aktivit v ČR v porovnání s Belgií, by bylo žádoucí podporovat budování důvěry k NNO, a to jak ze strany státu tak i široké veřejnosti, včetně informování o možnostech a způsobech participace. K vyšší míře úspěšnosti participace NNO na ovlivňování veřejné politiky je také dobré, dle belgického příkladu, dobudování silnějších členských základen NNO a zároveň i silnějších vnitřních sítí NNO. Ty jsou totiž předpokladem pro rozpoznání NNO jako rovného partnera pro jednání a řešení konkrétních problémů. Dalším doporučením pro posílení role NNO jako partnera pro stát, je zapojování do mezinárodních aktivit, být aktivní na evropské úrovni. Nejenže má evropská integrace obecně pozitivní vliv na neziskový sektor (viz kapitola 3.2.), ale samotné národní NNO tím získávají cenné zkušenosti pro další rozvoj svých organizací nebo také informace o nových trendech,jako jsou PPP projekty.

Výše bylo uvedeno, že český neziskový sektor má obavu z centralizace a monopolizace sektoru, ale nemusí jít přeci o nutné vytváření nových právnických osob, postačily by volné formy spolupráce mezi NNO. Jde přeci o spojení svých sil ve chvílích, kdy je to žádoucí a výhodné. To ovšem neznamená, že je špatné mít více názorových proudů, to v žádném případě, jde o to, aby na základě formálních vztahů se jednotlivé NNO spojily tam, kde je to výhodné a lobovali společně.

Od dobudování vnitřní struktury je pak jen krůček k tomu, že tyto střešní platformy budou partnery pro přeshraniční spolupráci.[60] Další doporučení se týká zvyšování profesionality zaměstnanců NNO, což je jedním z předpokladů pro efektivní ovlivňování veřejné politiky.

[60] V Belgii existuje právní ukotvení pro mezinárodní sdružení od roku 1921

3. Význam sdružování NNO na pomoc zdravotně postižených v EU

Proč právě zdůvodňovat význam sdružování NNO na konkrétní oblasti zdravotně postižených osob? Důvodem je, že tato oblast je bezesporu jedním ze stále aktuálních témat, které budou hrát stěžejní roli, a to zejména v souvislosti se stárnutím obyvatelstva. Ve státech EU je zhruba 44,6 milionů[61] osob se zdravotním znevýhodněním. Toto číslo je natolik významné, že politika zdravotně postižených je naprosto logickou a legitimní agendou v politice EU, protože tak jako národní státy, tak i EU má zájem na řešení takových životních situacích, které svým hojnějším výskytem a svými důsledky mohou vyvolávat sociální napětí.[62] Evropská unie má sice v oblasti sociální politiky limitované kompetence, hlavní odpovědnost za politiku zdravotně postižených připadá na národní státy, ale zároveň plní důležitou úlohu při tvarování obecnějšího směru těchto národních politik.[63]

Problematika zdravotního postižení svým charakterem, příčinami i nároky na specifická řešení nárokuje řešení vycházející z meziresortní spolupráce. Tento argument si uvědomuje i Evropská komise. Dílčí jednotlivé zásahy nezlepší situaci lidí se zdravotním znevýhodněním. Pro integraci těchto osob je nutné uplatňovat: princip mainstreamingu[64],tak jak jej používá Evropská komise, tedy princip komplexního plánování v rámci něhož je každé navrhované řešení zkoumáno z pohledu potřeb specifických

[61] GOELEN, Wallis: The EU Disability strategy.DG Employment and social affaires, Unit for disability, January 2007 Dostupná na: www.enil.**eu**/documents/wewantfreedom/**eu**_disab_strategy.pps (22-4-2008)
[62] TOMEŠ, Igor: Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenosti. Praha: Socioklub, 2001. str.119
[63] European Social Policy. Dostupné na: http://www.easpd.eu/EuropeanPolicy/tabid/3530/Default.aspx (28.3.2008)
[64] Politika mainstreamingu je reorganizace, zlepšování, rozvíjení a hodnocení koncepčních, rozhodovacích a vyhodnocovacích procesů tak, aby bylo hledisko např. zdravotně postižených osob zapracováno do všech politik na všech úrovních a ve všech fázích těmi aktéry, kteří se obvykle podílejí na jejich vytváření.

skupin.[65] To jsou jen některé principy z mnoha. Z povahy věci je jasné, že proto, aby se potřeby osob se zdravotním postižením zohlednily při tvorbě všech politik, které nejsou apriori tvořené pro tuto specifickou skupinu, je základním předpokladem pro zdárné fungování právě partnerství, sdružování, spolupráce zainteresovaných subjektů z rozdílných sektorů a samozřejmě i jejich vliv na tvorbu legislativy.

V poslední době je téma zdravotně postižených osob aktuální a to díky připravované ratifikaci Úmluvy OSN o právech zdravotně postižených osob v ČR, která je stojí za pozornost nejen kvůli svému obsahu, ale vzhledem k cíli této práce, i kvůli způsobu jejího připomínkování.

3.1. Mezinárodní rámec

Úmluva OSN o právech zdravotně postižených osob

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, která byla v roce 2002 iniciována Mexikem, byla přijata 30. března 2007. První den ji podepsal rekordní počet zemí – 82, což je čtyřikrát více, než je stanovená hranice pro okamžitou platnost úmluvy. Je to také první dokument týkající se lidských práv, který mohou podepsat i regionální organizace.

Dokument obsahuje princip, že 650 milionů lidí se zdravotním postižením na světě by mělo požívat stejných práv jako normální lidé. Úmluva chrání zdravotně postižené osoby před všemi druhy diskriminace a pokrývá občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva. Zavazuje smluvní strany nejenom k přijetí zákonů a nařízení dodržující tento princip, ale také k zajištění toho, aby v praktickém životě docházelo k lepší integraci zdravotně

[65] Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením- schválená usnesením vlády ČR z dne 16.června 2004 č.605.

postižených lidí do společnosti. Doplňkový protokol[66] podepsalo 44 zemí. Úmluva povoluje jednotlivcům a skupinám podávat petice v případě porušení práv výboru OSN[67], když byly vyčerpány všechny možnosti na národní úrovni.[68]

Nová smlouva je první úplnou úmluvou o lidských právech, jež byla v tomto století přijata. Je výsledkem dlouhodobého úsilí organizací zabývajících se zdravotním postižením a vyplývá rovněž z rostoucího mezinárodního uvědomění, že stávající smlouvy OSN týkající se lidských práv plně nechrání osoby se zdravotním postižením, a ty jsou tak nadále diskriminovány. Podle posledního průzkumu Eurobarometru[69] toto stanovisko sdílí většina Evropanů a 53% z nich se domnívá, že diskriminace na základě zdravotního postižení je velmi rozšířená.[70]

Aktivní úloha Evropské komise při jednáních zaručila soulad úmluvy s příslušnými právními předpisy a judikaturou EU – úmluva například přebírá definici diskriminace. Kromě toho je nyní odpírání „přiměřeného přizpůsobení“ pro osoby se zdravotním postižením, které je v právu EU ukotveno od roku 2000, mezinárodně uznáváno jako druh diskriminace. Členské státy pověřily Evropskou komisi vyjednáváním a podpisem v záležitostech spadajících mezi pravomoci Společenství, avšak jednotlivé členské státy EU podepíší úmluvu taktéž samy za sebe.[71]

---

[66] Option Protocol of United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities with

[67] Opční protokol zavádí dvě procedury:1)Proceduru individuálních stížností: jednotlivec, který tvrdí, že byla v jeho případě porušena ustanovení úmluvy, může Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením, jehož zřízení úmluva předpokládá, předložit sdělení. Po přezkoumání stížnosti může výbor podat návrhy a doporučení příslušnému státu.
2) Proceduru vyšetřování: v případě vážného nebo systematického porušování práv úmluvy státem, může výbor vést vyšetřování. Výsledky šetření by měly být potom předány dotčenému státu. Dostupné na: EU vyšla vstříc zdravotně postiženým osobám, 3.4.2007 http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/eu-vysla-vstric-zdravotne-postizenym-osobam

[68] EU vyšla vstříc zdravotně postiženým osobám. Dostupné na : http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/eu-vysla-vstric-zdravotne-postizenym-osobam (3.4.2007)

[69] Disrimination in the European Union. Special Eurobaromentr 263/ Wave 65.4 – TNS Opinion & Social. European Commision, January 2007 Dostupné na: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/070330_b_cs.htm (26.3.2008)

[71] http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/070330_b_cs.htm

Při připomínkování a následném podepisování této Úmluvy, státy EU jednaly poprvé jako jeden subjekt. Je to vůbec poprvé, co EU takto vystupovala. Česká republika podepsala Úmluvy i protokol 30.3.2007 a ratifikace tohoto dokumentu je v tuto chvíli ve fázi příprav[72], konkrétně ve fázi lustrace české legislativy ve smyslu toho, zda je naše současná legislativa v rozporu s Úmluvou a zda bude potřeba něco v tomto směru upravit. Česká republika se do procesu připomínkování Úmluvy OSN zapojila velice aktivně a to cestou vládní, konkrétně skrze naše zástupce z řad Ministerstva práce a sociálních věcí, kteří jsou stálými členy v tzv. skupině vysoké úrovně pro zdravotní postižení (High Level Group on Disability).[73] Jak již bylo řečeno EU vyjednávala v otázce Úmluvy jako celek, což samozřejmě znamená, že nejdříve muselo dojít ke shodě mezi členskými státy.

Tím, že Evropská komise byla pověřena připomínkováním tohoto dokumentu, dostatek příležitostí pro zasahování do přípravy měly hlavně specializované evropské NNO působící v Bruselu z oblasti problematiky zdravotně postižených, které měly dostatek včasných informací pro to, aby mohly včas reagovat. Z evropských platforem se do připomínkování tohoto dokumentu zapojily dvě největší evropské organizace: Evropské fórum zdravotně postižených osob (European Disability Forum – EDF) a Mezinárodní inkluze (Inclusion International).[74] Při připomínkování takto důležitých dokumentů jednají a lobují evropské střešní organizace v co největší souhře. To byl i případ této Úmluvy. Zde vyvstává pracovní hypotéza, zda by se české NNO více zapojily do připomínkování tohoto bezesporu zásadního dokumentu, kdyby

[72] Z rozhovoru s JUDr.Čulíkem, členem Skupiny EK pro otázky zdravotního postižení na vysoké úrovni, dne 17.4.2008 se předpokládá její ratifikace v červnu 2008
[73] Z rozhovoru s JUDr. Štefanem Čulíkem, členem Skupiny EK pro otázky zdravotního postižení na vysoké úrovni, 17.4.2008 v Praze
[74] Z rozhovoru s Lukem Zelderloo, 17.4.2008 v Praze

byly členy některé z evropských platforem, a tudíž by měly přístup k potřebným informacím.

Samozřejmě, že velmi důležitou etapou bude samotná implementace této Úmluvy. Tomuto tématu se bude věnovat opět vysoká skupiny pro zdravotní postižení, ve které jsou zastoupeny velké evropské nevládní organizace a zástupci ministerstev sociálních věcí všech členských států. Tato skupina je v současné chvíli pověřena Evropskou komisí zajistit výměnu informací a příkladů dobré praxe a také identifikovat problematické okruhy při její implementaci a návrhy řešení. Tato skupina pak bude o svých závěrech informovat na ministerské konferenci v červnu 2008.[75] Do procesu implementace by bylo jistě žádoucí, aby se zapojily všechny zainteresované subjekty, jak na evropské, tak centrální i lokální úrovni.

Důvodem pro který je tato Úmluva zde uváděna, je ojedinělost pověření Evropské komise členskými státy. Koordinace připomínkování takovéhoto dokumentu EU je pak logicky následováno i tím, že specializované nevládní struktury se sídlem v Bruselu, budou hrát stěžejní roli, neboť ony mají dobrý přístup k včasným informacím a zejména mají dobré nástroje pro ovlivňování připravované legislativy.

3.1.1 Mezinárodní legislativa zaručující svobodu sdružování

Sdružování evropských specializovaných nestátních organizací vychází z širšího a obecnějšího právního rámce, ze svobody sdružování. V tomto kontextu je přínosné se podívat na mezinárodní dokumenty, které svobodu sdružování obsahují. Tak jak se měnily potřeby, sdružování nabývalo na obsahu. Od práva zaměstnanců se sdružovat až po právo se sdružovat za účelem vyjádření politické vůle občanů.

[75] Rozhovor s paní Belinde Pyke – ředitelka výboru pro Rovnost pohlaví, antidiskriminaci a občanskou společnost. In: EASPD Newsletter Septembre 2007

Svoboda sdružování je zaručena v článku 20 **Všeobecné deklarace lidských práv** z 10.12.1948, kde se praví „Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování; Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení“[76] Deklarace ovšem neměla právní sílu, jakožto právně nezávazný dokument, a proto na ni navazují dva mezinárodní pakty z roku 1966.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, kde je v článku 22 detailněji rozpracován článek 20 ze Všeobecné deklarace lidských práv a svobod. Asi není nutné příliš zmiňovat, že Československá socialistická republika ratifikovala tento pakt 23.3.1976 a samozřejmě ke změně postoje vůči občanské participaci nedošlo.[77] Druhým paktem je **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**, který obsahuje mimojiné článek 8 garantující právo na zakládání odborových organizací včetně práva na vytváření mezinárodních odborových organizací.[78]

Ke stejnému tématu se vyjadřuje i konvence číslo 87 Mezinárodní organizace práce z roku 1948, která toto právo zaručuje zaměstnancům i zaměstnavatelům.[79] Oba výše zmíněné pakty mají po procesu ratifikace právní vymahatelnost.

Rada Evropy v roce 1950 přichází s **Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod**, ve které se v článku 11 opět opakuje to, co již bylo zmíněno v Mezinárodní deklaraci OSN a restrikce za porušení kopírují to, co je řečeno v Mezinárodních paktech. To, co je zde důležité, je vytvoření Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, na který se mohou nejen v této otázce obracet občané těch států, které Úmluvy ratifikovaly.[80] Na to navazuje Rada Evropy s Evropskou sociální chartou z roku 1961, která

[76] Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 20
[77] Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl.22
[78] Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 8
[79] Konvence číslo 87 Mezinárodní organizace práce
[80] Úmluva o ochraně lidský práv a základních svobod, čl. 11

v článku 5 zdůrazňuje právo sdružování pro pracovníky a zaměstnavatele.[81]

Evropská společenství nezůstala pozadu. **Komunitární charta základních práv pracujících** z roku 1989, která samozřejmě navazuje na starší Konvenci Mezinárodní organizace práce a Evropskou sociální chartu Rady Evropy, zdůrazňuje to samé jen s ohledem na občany Evropského společenství.[82]

Úplně na závěr musíme ještě zmínit **Chartu základních práv Evropské unie**[83] ze 7.12.2000, kde se v článku 12 hovoří o svobodě shromažďování a sdružování. *„Každý má právo na svobodu pokojně se shromažďovat a svobodu sdružovat se na všech úrovních, zejména v politických, odborových a občanských záležitostech, což zahrnuje právo každého zakládat na ochranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich. Politické strany na úrovni Unie přispívají k vyjadřování politické vůle občanů Unie.“*[84]

3.2. Evropský rámec

Evropská unie postupem doby rozšířila vliv svého působení i na sociální politiku. Ve chvíli, kdy NNO začaly plnit i roli participativní, sdružování ve smyslu vytváření zájmových skupin se stalo jeho nezbytnou součástí. V souvislosti s evropskou integrací a faktem, že stále více agendy se přesouvá na instituce EU, se stalo sdružování na úrovni EU velmi významným prvkem. Přitom oblast zdravotně znevýhodněných osob, je jednou z nejdůležitějších oblastí, nejen kvůli tomu, že se týká bez mála 44,6 milionů Evropanů.

[81] Evropská sociální charta Rady Evropy, čl.5
[82] Evropská sociální charta a komunitární charta základních práv pracujících, čl. 11
[83] Charta obsahuje jak tradiční lidská práva, tak novější práva ekonomická, politická a sociální, ale poprvé je nerozděluje do výše jmenovaných oddělení, jak jsme zvyklí z jiných dokumentů, ale akcentuje výstup, smysl činnosti jako je rovnost, svoboda, solidarita apod.
[84] Charta základních práv Evropské unie, čl. 12- kapitola II důstojnost

Z hlediska kvalifikace skupin majících vliv na instituce Evropské unie, nestátní organizace spadají mezi tzv. zájmové skupiny. Tyto skupiny můžeme klasifikovat na:

- **národní asociace**
- **euroskupiny** – které jsou organizované na evropské úrovni; dnes jich je kolem 800 a dále je dělíme na federace národních asociací a přímé členské organizace.

Od 80. let nastal velký rozmach reprezentací hájících zájmy firem, profesionálních lobbyistů, právních firem, zastoupení regionů apod. V roce 1992 jich v Bruselu působilo na 3000 a tento stoupající trend stále trvá. Některé firmy se rozhodly pro zastoupení své firmy přímo v Bruselu, jiné vytvořily ad-hoc koalice na základě svých částečných či celkových zájmů. Všechny organizace se ale v zásadě snaží o tzv. mnohočetný přístup (multiple access points), aby tím byly zohledněny všechny zájmy.[85]

Zájmové skupiny se také potýkají s nedostatkem koordinace mezi generálními ředitelstvími Evropské komise, proto je pro ně někdy obtížné formulovat přesně svoje požadavky. Na druhou stranu se Evropská komise pokouší povzbudit vytváření různých institucionálních fór, kde je větší možnost účasti zájmových skupin a zdrojů informací o chystaných a navrhovaných politikách. Současně se Komise snaží i regulovat množství a činnost zájmových skupin, a docílit tak větší transparentnosti a snížení nárůstu zájmových skupin, které vznikají na evropské úrovni.[86] Pro tyto účely byla vytvořena databáze CONECCS[87], což byl

[85] SMETS, I.,WINAND, P.: Towards a European Model of Interest Representation In: Magnette P., Remacle, E.: Le nouveau modele européen, eds., vol.1., Institut d´Etudes européennes, Editions de l´ULB, 2002

[86] SMETS, I.,WINAND, P.: Towards a European Model of Interest Representation In: Magnette P., Remacle, E.: Le nouveau modele européen, eds., vol.1., Institut d´Etudes européennes, Editions de l´ULB, 2002.

[87] The database for Consultation, the European Commission and Civil Society

adresář organizací občanské společnosti z celé Evropy a dále přehled konzultačních orgánů EU, ve kterých jsou tyto organizace zastoupeny. V tuto chvíli je ale tato databáze uzavřena, protože 21.3.2007 Komise přijala zelenou knihu „Evropská iniciativa pro transparentnost“, na kterou naváže nová dobrovolná databáze. Její spuštění je plánováno na jaro 2008.

3.2.1 Evropské občanství

Tak jako je občanstvím zdrojem legitimity státu, je evropské občanství zdrojem důvěry a ochoty lidí poslouchat evropské instituce. Od uznání evropských institucí je pak jen krok k samotnému formování zájmových skupin. Koncept evropského občanství je zdrojem pocitu vzájemnosti, na jehož ideovém základě se mohou formovat evropské nestátní organizace.

Pojem občanství Evropské unie poprvé zavedla Smlouva o Evropské unii, respektive Maastrichtská smlouva, která vstoupila v platnost 1.12.1993. Občan kteréhokoliv členského státu Evropské unie je tímto i občanem Evropské unie. Z toho plynou některá další práva[88], která národní občanství doplňují.

Evropské občanství není ani národní ani kosmopolitní, ale je mnohočetné ve svém obsahu – identit, práv a povinností spojených s tímto občanstvím. Oprávněnou kritikou evropského občanství je fakt, že je to konstrukce vytvořená až následně, tedy s velmi spornou důvěryhodností a legitimitou.[89] Amsterodamská smlouva[90] práva občanů dále

[88] svobodu pohybu a bydliště na území Unie;právo volit a být volen v místních volbách a ve volbách do Evropského parlamentu v místě bydliště;právo na diplomatickou ochranu ve třetích zemích;právo podávat petice k Evropskému parlamentu;právo předkládat své stížnosti evropskému ombudsmanovi; a právo oslovit jakoukoliv instituci nebo orgán EU v jednom z oficiálních jazyků Unie (jazyky všech členských zemí EU) a obdržet odpověď ve stejném jazyce.

[89] PAPP, Tibor: Who is In, who is out? Robert Schuman Center. RSC No.99/13. European University Institut. Italy 1999.

prohloubila a zakotvila: Článek 17 říká: *"Tímto je ustanoveno občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie nenahrazuje, nýbrž doplňuje státní příslušnost členského státu". V* článku 12 je dále zakotven tzv. princip nediskriminace, což znamená, že v rámci předmětu úpravy této smlouvy, aniž by byla dotčena její zvláštní ustanovení, je zakázána diskriminace z důvodů státní příslušnosti. K této tématice se také vyjadřuje Charta základních práv občanů EU[91] z roku 2000, kde je mimojiné i právo na dobrou veřejnou správu evropskými institucemi.[92]

V éře národních států operuje politika mezi dvěma póly - trhem a státní mocí. Oproti tomu politika EU, podle Rifkina, operuje mezi třemi styčnými body - obchodem, státní mocí a občanskou společností. Tato změna představuje radikální krok vpřed ve vývoji společenského života s hlubokým smyslem pro to, jak budou lidské bytosti organizovat svou budoucnost.[93] Výkon evropského občanství, ve formě možnosti se vyjadřovat k politikám EU a aktuálnímu dění, je možné naplňovat několika způsoby: skrze členství v některé z evropských specializovaných strukturách nestátních organizací, nebo přímo a to na příklad skrze webové stránky www.eulobby.net, jejichž podtitulem je „služba občanům EU“. Na těchto stránkách jsou k dispozici veškeré informace o lobbyingu, databáze lobistů, informace pro občany EU kam a jakým způsobem se obrátit a seznam témat a připravovaných dokumentů, ke kterým se může kdokoliv vyjádřit.

---

[90] Masopust, Zdeněk: Amsterdamská smlouva. Parlament České republiky/Kancelář Poslanecké sněmovny/Parlamentní institut (Překlad č. 1.106),1997. Dostupné na: www.psp.cz/cgi-bin/win/kps/pi/prace/pi-1-106.doc

[91] Charta základních lidských práv EU, dostupné na: www.epp-ed.eu/Activities/docs/charter_eu/cs.pdf

[92] Evropské občanství – jak na to. z 5.8.2005 http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=e&x=238616 (29.3.2008)

[93] RIFKIN, Jeremy: Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. str. 256

3.2.2. Partnerství

V kontextu sdružování, ať již na národní či evropské úrovni se často setkáme s pojmem partnerství. Partnerství je dnes velice módní slovo, které má mnoho významů. Pro účely sociální politiky, včetně problematiky zdravotně postižených partnerství vyjadřuje takovou spolupráci různých subjektů, která vycházejí ze společných cílu, jsou vzájemně výhodná a dlouhodobá. Přitom důležitým jevem je pozitivní dopad na okolí, komunitu, cílovou skupinu apod.[94] Například pro projekty v novém programovacím období 2007-2013 je partnerství definováno úžeji jako spolupráce se subjektem, který nenabízí služby běžně dostupné na trhu, důraz je tedy kladem na specifičnost vzájemného vztahu.
Existuje samozřejmě více druhů partnerství :

- na evropské úrovni a) mezi nevládními organizacemi b) mezi orgány EU a institucemi nevládního sektoru
- na národní a regionální úrovní a) mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem b) mezisektorová spolupráce partnerů

Pro účely této práce nás bude nejvíce zajímat partnerství evropských specializovaných struktur NNO. Motivace pro zapojení se do evropských struktur je rozdílná, lokální organizace nebo střešní národní organizace mají samozřejmě rozdílné potřeby.

Čepelka v druhém díle své knihy uvádí k partnerství toto pozorování:*“..většina zástupců ministerstev pocit, že princip partnerství plně využila...V situaci, kdy se přípravy programových dokumentů dostaly do časových potíží, byl mechanismus partnerství opuštěn. Potvrdili to jak*

[94] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie- II díl. Liberec: Omega, 2003. str.32

zástupci nestátních neziskových organizací, tak zástupci ministerstev...zástupci ministerstva se téměř pokaždé vyjádřili, že jim ze strany neziskových organizací chyběl hlavní partner za celý sektor. Tento partner, střešní organizace neziskových organizací, by byl podle jejich představ zodpovědný za jmenování zástupců do jednotlivých pracovních skupin, sběrem podnětů z řad neziskových organizací či jejich zpětné informování. Musel by mít širokou členskou základnu, aby byl dostatečně legitimní."[95]

Na místní a regionální úrovni částečně a na celostátní téměř vůbec neproběhl proces koncentrace sil nevládního sektoru k ovlivňování veřejné politiky a ke koncepci a prosazování vlastní politiky nestátního sektoru.[96] Existují sice volná sdružení a členské asociace, chybí však platforma na celostátní úrovni, která by byla vhodným partnerem při komunikaci s EU.

Na konferenci Evropské komise v roce 2001 o spolupráci nevládních organizací pro lepší inkluzi lidí se zdravotním postižením, bylo jasně řečeno, že vytvoření evropských NNO bylo pro tento sektor zásadním. Na národních úrovních je ale také důležité, aby organizace na pomoc zdravotně postiženým mluvily směrem k vládě jedním hlasem, protože jednota dělá sílu.[97]

Základní potřebou nevládních struktur na pomoc zdravotně postižených, co se týče partnerství, je zlepšení vnitřních kapacit sektoru ve smyslu:

1. účelového, dlouhodobého seskupování a síťování
2. vytváření mezisektorových partnerství na úrovni lokální i centrální

[95] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie – II. díl. Liberec: Omega, 2003.str. .30-31

[96] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie – I. díl. Liberec: Omega, 2003. str.119

[97] NGO Co-operation for social inclusion of people with disabiltites, EC Conference, Brussels 17.20.3.2001. Brussels: IBF International Consulting.

3. expertních skupin [98]

Poslední bod je obzvláště důležitý. Když se podíváme na vývoj v Evropské unii, dá se předpokládat, že důležitost expertních skupin a hlavně výsledků jejich práce, bude stoupat i v ČR. Nedostatek dat na základě kterých se hledají řešení, případně vytváří věcné záměry zákona apod., jsou v naší zemi opravdu nedostatečné. Pokud mluvíme konkrétně o problematice osob se zdravotním postižením, jenom prostý údaj o počtu osob se zdravotním postižením není jasný. V dokumentu Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením je tento fakt několikrát zmíněn. Tento deficit mohou využít NNO. Z logiky věci má být v rukou zastřešujících organizací, které rovně reprezentují celé spektrum zdravotně postižených osob. Tvorba a interpretace statistik by měla každopádně přijít jak od vládních autorit, tak i z nevládního sektoru.

3.2.3 EU a asociace občanské společnosti

Aktéry, kteří ovlivňují sociální politiku a potažmo i oblast zdravotně znevýhodněných osob, jsou i mezinárodní organizace a nevládní organizace obecně. Legitimita státní moci a nevládních organizací procházela a prochází vývojem.[99] Právě nevládní organizace jsou s to být nadnárodní a globální, stejně jako komunální a lokální - to z nich činí ideální sociální aktéry řešení velkého množství otázek, které před společností vyvstávají ve stále nahuštěnějším a vzájemně propojeném světě.[100]

[98] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie - I. díl. Liberec: Omega, 2003. s. 138-9

[99] Interview s Hubertem Védrinem, bývalým ministrem zahraničních věcí In: Les ONG dans la tempête mondiale. Paris: Éditions Charles Léopold Mayer, 2004.

[100] RIFKIN, Jeremy: Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. str. 261

Již od vzniku prvního Evropského společenství se začaly formovat různá zájmová seskupení na evropské úrovni. V roce 1992 Evropská komise odhadovala počet skupin působících v Bruselu na 3000 s celkovým počtem 10 000 zaměstnanců. Tato čísla samozřejmě zahrnují všechna zájmová uskupení, nejenom ta, která působí v sociální oblasti.[101] Počet, kvalita a renomé nestátních organizací, které se podílejí na vývoji mezinárodních vztahů svou činností a svým vlivem se různí. Každopádně můžeme říci, že je to fenomén relativně nový. Osmdesátá léta 20. století můžeme označit za jejich počátek. V západní Evropě v té době vlády, mezinárodní organizace samotné a nakonec i veřejnost, objevily jejich užitečnost, pozitivní dopad a jejich celkovou potenci.[102]

Myšlenka vytvoření statutu evropských asociací se objevila poprvé již v kontextu adopce Jednotného aktu v roce 1986. O tři roky později Evropský parlament vyzval Komisi k vytvoření pravidel pro vytvoření statutu evropských asociací a národních asociací, které chtějí konat na evropské úrovni.[103] První resoluce na toto téma byla předložena Evropského parlamentu v roce 1984, obsahovala misi, správu a pravidla fungování evropských asociací v prostoru EU. Tato myšlenka však byla opuštěna a zůstala nerealizována. Ale zpět k jádru věci, nakonec byl v roce 2002 vytvořen statut evropských asociací, ale jen hájících zájmy zaměstnanců.

Avšak myšlenka evropské asociace je stále živá. Její aktuální podoba vychází z definice nestátní neziskové organizace, tedy takové struktury do níž její členové investují své znalosti a svoji aktivitu a jejímž cílem je

[101] Pascaline Winand: Towards a European Model of Interest Representation, Institut d´Etudes européennes, ULB, 2002, s.1
[102] Beigbeder, Yves: Le role international des organisations non gouvernementales, Bruylant-Bruxelles, Paris, 1992, s.3
[103] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: Centre de recherche et d´information socio-politiques. 2004., str.33

vyvíjení činností ve veřejném zájmu. Tedy jinak řečeno, jejím cílem je mít takový vliv, jehož důsledkem je zlepšení situace konkrétní profese či jednotlivé problematiky. Taková to evropská asociace se řídí právní úpravou té země, ve které má své sídlo. Tento záměr do budoucna počítá s přímým založením takovéto evropské asociace a to buď podle nejméně dvou právních entit ve členském státě a zároveň za podmínky existence statutárních sídel v nejméně dvou dalších členských státech, anebo jejím založením minimálně 21 občany dvou různých členských států. Zrod takovéto evropské asociace lze také provést také tím, že se národní asociace přesune do jiného státu, než ve kterém má sídlo a zároveň musí prokázat, že vyvíjí přeshraniční aktivity v rámci Evropských společenství.[104] Podle Rifkina *„Utlumení partnerství mezi obchodem a státem stát oslabilo a zmenšilo jeho moc. Námluvy EU s občanskou společností jsou snahou znovu uplatnit politický vliv v éře globálního obchodu. Tím, že se vzdají části své svrchovanosti a spojí své zájmy mezi sebou a s organizacemi občanské společnosti, mohou národní státy hrát společně na mnohem větším geografickém hřišti a efektivněji jednat o podmínkách spoluúčasti v tomto procesu s globálními korporacemi, které jsou mnohem mocnější než ony a jejichž vliv zasahuje celou zeměkouli“.*[105]

Evropská Unie rozvíjí vztahy s nestátními subjekty na základě pěti hlavních úvah:

1. výchova k participativní demokracii a její posilování, včetně zvyšování důvěry občanů v instituce EU
2. zastupování názorů specifických skupin občanů - např. zdravotně postižených, předávání názoru specifické skupiny občanů evropským institucím
3. přispění k vytváření politik

[104] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004. str. 34
[105] RIFKIN, Jeremy: Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. str. 262

4. řízení projektů[106] a implementace programů a politik, přispívaní k evropské integraci
5. získávání informací a statistik ke konkrétním problematikám[107]

K tomu Greenwood dodává: *„Jak jednou členský stát nastavil parametry pro tvoření evropské politiky, pole pro možné ovlivňování zůstává otevřené pro různé zájmové skupiny a nadnárodní instituce k rozvoji integrace. Větší část každodenní evropské politiky, až na několik výjimek, vyžadují zdroje informací také od občanské společnosti, zájmových skupin, které jsou strukturované procedurami a kompetencemi evropského legislativního procesu“.*[108]

Jsou v zásadě tři cesty, kterými se nevládní organizace snaží ovlivňovat instituce EU: prostřednictvím národních vlád, vytvářením přímé reprezentace v Bruselu a vytvářením celoevropských sítí. Na samotnou existence NNO na evropské úrovni se dá pohlížet dvojím způsobem: první úhel pohledu zahrnuje důvod, pro který se lidé samy do těchto organizací na evropské úrovní zformovali, jejich motivace apod. K tomuto pohledu se také váže otázka evropského občanství, identity. Druhý úhel pak představuje pohled evropských institucí na tyto organizace.

Nestátní neziskové organizace usilovaly o větší zastoupení ve všech zemích i v celosvětových institucích jako je OSN, Světová banka či Mezinárodní měnový fond. Spoluúčast byla ale jen formální nebo poradní. EU se stala de facto první vládnoucí mocí, která organizace občanské společnosti formálně uznala jako plnoprávného partnera v sítích veřejné politiky, jako třetí komponent vládní moci s cílem plnit funkci zprostředkovatele mezi státem, trhem a

[106] ČEPELKA, Oldřich: Průvodce neziskovým sektorem Evropské Unie.Liberec: Omega. 2003. str. 10
[107] GREENWOOD, J.: Interest representation in the European Union. Palgrave MacMillan:New York. 2003. page 220
[108] GREENWOOD, Justin: Interest Representation in the European Union. Palgrave MacMillan: New York, 2003. str. 264-5

občanem. Je tedy zcela pochopitelné, že úspěch EU závisí velkou měrou na efektivitě NNO v záležitostech přesahujících místní a regionální hranice a dokonce i hranice samotné EU. Nestátní neziskové organizace vnášejí do procesu vládnutí „demokracii, spojenou s účastí všech“, což z nich činí významné aktéry nového politického experimentu.[109]

Romano Prodi dokonce používá pojem „evropská síť“, což znamená vzájemné působení institucí EU, národních vlád, regionálních a místních orgánů a občanské společnosti, a to novým způsobem. Tento nový způsob v sobě obnáší vzájemné konzultace o široké škále otázek a společné koncipování, realizaci a monitorování politiky.[110]

Za mezník ve vztazích EU a nevládních organizací Čepelka považuje konferenci z roku 1999 v Cachách s názvem „Organizace, iniciativy a služby v sociální oblasti motor sociální politiky v Evropě“, neboť zdůraznila význam občanského dialogu a roli občanských organizací pro rozvoj sociální politiky. Evropská komise v roce 2000 vydala dokument s názvem „Komise a nevládní organizace - budování silného partnerství“, jehož účelem mělo být posílit vzájemnou spolupráci. Změna politického klimatu v mnoha zemích připravila půdu pro nové možnosti expanze mezinárodních NNO do oblasti politických reforem.[111] Podrobný rozbor jedné evropské specializované NNO je obsažen ve 4. kapitole.

Evropské NNO jsou samozřejmě něčím více, než jen pouhým součtem individuí. Je to zejména struktura, skrze níž dochází k reprezentaci zájmů jejích členů. Tyto subjekty se považují za zástupce svých členů, jako jejich

[109] RIFKIN, Jeremy: Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. str. 261

[110] RIFKIN, Jeremy: Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. str. 262

[111] VENE KLASEN, Lisa: The Challenge of Democracy-building: Practical Lessons on NGO Advocacy and Political Change. In: CLAYTON, Andrew: NGO´s, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac, Oxford, 2004.str. 219.

mluvčí, obhájci jejich zájmů, jako sociální celek v širším slova smyslu, který se nedělí pouze o společný soubor charakteristik, sociálních podmínek a potřeb. Při jejich spojení za účelem ovlivňování věcí veřejných, členové počítají s tím, že jejich cíle, přání, potřeby a vklady budou brány v potaz. Členové jsou tedy reprezentováni prostřednictvím orgánů[112], které dohromady vytvářejí evropskou specializovanou NNO.[113]

Podle Blaise je evropská struktura NNO spíše nástrojem pro vyjednávání než pro reprezentaci zájmů, a to z hlediska kvantity zájmů, je uznána jako legitimní mluvčí, který je cenný pro svoji reprezentativní roli vůči politické moci. Jinak řečeno, čím více má takováto struktura členů, tím větší má povinnost strukturovat jejich žádosti a ty pak tlumočit dále. Je asi na první pohled jasné, že je zde velké riziko jejich zneužití. Je proto velmi důležité, aby se každý člen cítil v dobře reprezentován a to ve všech aktech, které asociace koná. V případě protichůdných zájmů se musí dojít ke společnému zájmu, v extrémních případech sledovat zájem, který zaručí trvalost asociace a neohrozí realizaci jejího obecného cíl. V současné době jsou to spíše členské NNO, které hrají progresivnější roli vzhledem ke státu. Jejich vzájemný vztah přináší do popředí otázku legitimity, zodpovědnosti a podílnictví.[114] Politolog Čmejrek k tomu dodává, že vlivem globalizačních procesů se začala brát vážně demokracie na nadnárodní úrovni, v podstatě tak došlo k demokratizaci existujícího mezinárodního prostoru.[115]

[112] Příklad toho, jak může vypadat vnitřní struktura evropské NNO, je uveden ve 4.části práce
[113] BLAISE, Pierre: Les associations sans but lucratif. Bruxelles: CRISP. 2004. str. 39
[114] TRIVEDY, Roy; ACHARYA, Jagabandhu: An Alternative framework for undestanding civil society. In: CLAYTON, Andrew: NGO´s, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac, Oxford, 2004. str. 57
[115] ČMEJREK,Jaroslav:Občané v lokálním politickém procesu In: III.kongres českých politologů, Olomouc 8.-10.9.2006. Česká společnost pro politické vědy, Praha-Olomouc 2006.

3.3. Lobbying

Jednou z výhod sdružování na evropské úrovni je možnost k přístupnějšímu ovlivňování věcí veřejných, v užším slova smyslu k lobbyingu. Je to také jedna z činností, pro kterou se národní NNO stávají členy evropských struktur, tedy získat možnost ovlivňovat věci veřejné na úrovni EU. Tento nástroj se začal rozvíjet na evropské úrovni v souvislosti s nárůstem zájmových skupin. Nejen z tohoto důvodu stojí za to, se na lobbying podívat podrobněji.

Nejpozoruhodnější politickou změnou za poslední tři desetiletí je rostoucí účast neziskového sektoru v politickém procesu. Hnutí za občanská práva přesáhla hranice národních států. Evropská unie, a logicky samotný Brusel, se postupně stávají místem, kde začíná být hlas těchto hnutí slyšet.[116] Pojem lobbying je definován následovně: *"Je to praktika a profese ovlivňování vládních rozhodnutí a to jednateli, kteří zastupují zájmy určité skupiny a to vůči zákonodárcům a činitelů veřejné správy."*[117]

Politické procesy nejsou primárně procesy moci, ovládání a podřízenosti, nýbrž především procesy prosazování zájmů. Politika, politická moc a její režimy jsou „pouze" nástroji formování, shromažďování, selekce a realizování zájmů podmínkách, v nichž žijeme. Politika se týká všech, bez ohledu na to, nakolik si toho jsme vědomi nebo nakolik si to chceme připustit. Účelem lidské společnosti je pak co neúplněji uspokojovat individuální potřeby a skupinové zájmy.[118] Z toho vyplývá, že lobbying,

[116] RIFKIN, Jeremy: Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005.str. 263
[117] SCHEIDER, Jiří:Lobbying and interest representation. Brno: Mezinárodní politický ústav Masarykovy university. 2007.str. 11
[118] MANSFELDOVÁ,Z.,KROUPA,A. (eds.) Participace a zájmové organizace v České republice.Sociologické nakladatelství, Praha 2005, SLON, vydání první. str.11

tedy prosazování zájmů, je legitimní činností, která má své místo v sociální sféře.

Ve vztahu k politickým stranám všechna NNO i odbory zdůrazňují své mimopolitické postoje a působení, jimiž se odlišují od politických stran. Poměr k politickým stranám je rezervovaný a opatrný, promítá se v něm rozdíl mezi velkou politikou agregovaných zájmů celostátní úrovně, kterou politické strany reprezentují, a malou lokální a místní politikou partikulárních, neagregovaných nebo elementárně agregovaných zájmů.[119] Nadnárodní hnutí občanské společnosti tedy využívají svého vlivu v politice k tomu, aby dosahovaly svých zájmů, ať již jsou to zájmy v prosazování legislativy v oblasti zdravotně znevýhodněných či jiné. Důvodem pro který EU je ochotna se dělit z části svou moc s občanskou společností je, že právě tato participace ospravedlňuje legitimitu její existence.

V jiném kontextu si občané v nestátních strukturách zvyšují a trénují své politické schopnosti a dovednosti a právě z těchto okruhů se často rekrutují i pozdější političtí lídři.[120] Epocha suverénních států sice skončila, vládnutí ovšem dosud z větší části probíhá na národní úrovni.[121] Postupem doby si i nevládní struktury uvědomily, že v EU se formuluje legislativa, která pak z velké části ovlivňuje směr národních politik. V té době se do Bruselu přesouvají nebo nově vznikají velké nevládní zastřešující organizace. Předpokladem pro to, aby občané, nebo nevládní organizace jednající v té či oné oblasti, se mohly efektivně účastnit vládnutí je, že musí mít dostatek

[119] MANSFELDOVÁ,Z.,KROUPA,A. (eds.) Participace a zájmové organizace v České republice.Sociologické nakladatelství, Praha 2005, SLON, vydání první. str.80-81
[120]FOWLER, Alan:Strengthening Civic Society in Transition Economies-from Concept to Strategy: Mapping an Exit in a Maze of Mirrors In: NGOs, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac, Oxford, 2004. str. 39
[121]POTUČEK,Martin: Koncept strategického vládnutí a možnosti jeho uplatnění v analýze české veřejné politiky In: III.kongres českých politologů, Olomouc 8.-10.9.2006
Česká společnost pro politické vědy, Praha-Olomouc 2006.

včasných a přesných informací. To je jeden z důvodů, proč je většina zastřešujících organizací právě v Bruselu.

Zprostředkování zájmů občanů prostřednictvím orgánů veřejné správy lze uskutečňovat prostřednictvím aktivního zapojování veřejnosti do konzultací v průběhu rozhodování. To přispívá ke zkvalitnění rozhodování orgánů veřejné správy a také k překonání nedůvěry občanů. Nejvhodnějším okamžikem je samotný začátek, nejlépe sestavování agendy pro rozhodování. Konzultacím a zapojení občanů je třeba věnovat dostatečný objem prostředků, finančních i lidských. V opačném případě dojde pouze k formálnímu zapojení, nebo ovládnutí procesu dobře organizovanou skupinou reprezentující jen partikulární vztahy.[122] Jedním ze způsobů, který by usnadnil zapojování veřejnosti a nevládních organizací je využití informační a komunikační technologie. Na příklad v ČR se situace v této oblasti sice zlepšila, ale děje se tak sporadicky a nesystematicky. Pokud jsou dokumenty zveřejňovány, tak ve fázi, kdy je dokument téměř hotov nebo je o něm dokonce již rozhodnuto.[123]

[122] MANSFELDOVÁ,Z.,KROUPA,A.: (eds.) Participace a zájmové organizace v České republice.Sociologické nakladatelství, Praha 2005, SLON, vydání první.
[123] MANSFELDOVÁ,Z.,KROUPA,A.:(eds.) Participace a zájmové organizace v České republice.Sociologické nakladatelství, Praha 2005, SLON, vydání první.

3.4 Konkrétní oblasti působeni

Pro dobrou orientaci v politice zdravotně postižených a pro efektivní ovlivňování věcí veřejných v EU je nutné vědět, které instituce se touto problematikou vůbec zabývají. Způsob, jakým instituce EU fungují by měla být mimojiné jedna z informací, kterou evropské nestátní organizace předávají svým členům. Těmito institucemi tedy jsou:

- Evropská komise (EK) Generální ředitelství (GŘ) pro Zaměstnanost sociální věci a rovné příležitosti – Vladimír Špidla
- Oddělení EK pro integraci osob se zdravotním postižením, které vedla paní Wallis Goelen do konce roku 2007, nyní je to pan Johan Ten Geuzendam. Na tomto místě je dobré zmínit, že Evropská komise je otevřená jak konzultacím jednotlivých fyzických osob, tak i zájmových skupin.
- V Evropském parlamentu funguje Meziskupina pro zdravotně postižené[124], která je složená ze členů EP, kteří se touto problematikou zabývají
- Skupina vysoké úrovně pro zdravotně postižené[125] – složená z úředníků členských států a zástupců evropských NNO
- Disability Interservice Group – skupina složená z relevantních generálních ředitelství Evropské komise
- Evropská komise mimojiné spravuje webové stránky[126] zaměřené na zdravotně postižené, kde je možné získat informace o veškerých aktivitách EU směrem ke zdravotně znevýhodněným.

[124] Disability Intergroup
[125] High level group on Disability
[126] webové stránky Oddělení pro integraci zdravotně postižených Evropské komise http://ec.europa.eu/employment_social/disability/index_en.html

Oddělení pro integraci osob se zdravotním postižením vydává tzv.akční plány na dvouleté období, ve kterých si klade konkrétní cíle na dané období. Nový akční plán[127] je na období 2008-2009, i při jeho tvorbě byly zapojeny evropské NNO.

Mezi nové priority EK patří zejména:

1. dostupnost na pracovní trh
2. dostupnost ke zboží, službám, infrastruktuře a informačním technologiím
3. posílení analytické kapacity EK
4. usnadnění implementace Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením
5. doplnění legislativního rámce ochrany proti diskriminaci

Do realizace všech těchto bodů budou samozřejmě zapojeny i evropské NNO a nejvíce do bodu třetího, tedy posílení analytické schopnosti EK. Na plnění tohoto cíle se podílejí specializované evropské NNO zpracováním expertíz, statistik, srovnávacích studií apod., které pak EK slouží jak poklady pro tvorbu či změnu legislativy.

Pro účely lobování nevládních organizací, které jsou aktivní nejen v Bruselu, je důležité sledovat a připomínkovat tzv.komunikace, které vydává Evropské komise a samozřejmě také i bílé a zelené knihy. Na tyto dokumenty se reaguje skrze dokumenty vyjadřující postoj organizace (tzv.position paper). Při vyvářeni zelených či bílých knih konkrétní oddělení Evropské komise vydává tzv.odborné konzultace, ve kterých je nastíněn postoj Komise. Ke každé kapitole je seznam otázek pro zainteresované subjekty. Na základě těchto otázek pak nevládní organizace sestavují svá písemná vyjádření k dané problematice.

[127] Akční plán pro období 2008-2009 Oddělení pro integraci zdravotně postižených Evropské komise http://ec.europa.eu/employment_social/index/com_2007_738_en.pdf

Další možností působení jsou každoroční konference pořádané Oddělením pro otázky integrace zdravotně postižených nebo petiční a nátlakové akce. Příkladem působení evropských NNO na EK z poslední doby je petiční akce Evropské fóra (EDF) 1 milión podpisů[128], jehož cílem bylo iniciovat vytvoření evropského legislativního nástroje, který by zakazoval všechny formy diskriminace na základě zdravotního znevýhodnění. Tato evropská NNO sebrala za devět měsíců kampaně 1 294 997 podpisů.[129]

3.5 Analýza sdružování

Význam sdružování je především v posílení role NNO jako partnera pro vládní autority, státní správu a samosprávu. Schopnost neziskového sektoru jednat jako společenský aktér a partner státu závisí od jeho vnitřní kvality jako celku, tj. od charakteru a hustoty jeho vnitřních sítí vzájemně propojujících jednotlivé NNO.

Nejčastější důvody vzniku sítí mezi nevládními strukturami jsou zejména v možnosti efektivně shromažďovat a předávat informace, dále je to podpora členů a vyjadřování vzájemné solidarity, vědomí společných cílů, poslání, hodnot. Tyto platformy se také vytvářejí za účelem diskuze o věcech ve společného zájmu. V neposlední řadě jsou prostředkem pro společné prosazování cílů, zejména pomocí lobbyingu v institucích EU, vyjednávání a jednotnou prezentaci názorů.

Podle Friče (2001) lze v zásadě rozlišit 9 základních sítí:

1. Koncepční síť - tvoří dočasné pracovní skupiny, neformální seskupení expertů a jednotlivců zabývající se koncepčními otázkami; Jejím smyslem je vytvářet

[128] http://www.1million4disability.eu/admin/wysiwyg/assets/pdf/declaration/CZ.pdf
[129] Podle článku 47 o participativní demokracii přepracované Smlouvy o EU, je potřebné sebrat minimálně jeden milión podpisů k tomu, aby se Evropská komise musela tím daným tématem zabývat.

prostor pro konfrontaci názorů a zpracovávat koncepce pro dílčí řešení apod.

2. Koordinační síť - to jsou různé asociace NNO, střešní organizace, platformy apod. Jejím úkolem je integrovat NNO, komunikovat s ostatními sítěmi, koordinovat naplňování cílů, posilovat význam neziskového sektoru, mobilizovat širokou veřejnost apod.
3. Facilitační síť – smyslem je navazovat kontakty a povzbuzovat spolupráci všech 3 sektorů (vládního, ziskového a neziskového) o tuto spolupráci pečovat a vytvářet atmosféru důvěry
4. Vlivová síť – cílem je poskytování profesionálního lobovacího a advokačního servisu v podobě monitoringu legislativních procesů, pěstování vhodných kontaktů, udržování komunikačních kontaktů a poskytování informací o technikách lobbyingu
5. Evaluační síť – smyslem této sítě je posuzovat standardy služeb, které poskytují NNO a na základě toho NNO rozdělovat podle kvality jejich služeb a tím i bránit vlivu klientských sítí
6. Informační síť - cílem je široké zpřístupnění žádaných informací, příležitost komunikovat s ostatními
7. Vzdělávací síť - cílem je vytvořit podmínky pro profesionalizaci zaměstnanců a dobrovolníků NNO
8. Osvětová síť – smyslem této sítě je na profesionální úrovni zvládat řešení problémů v oblasti vztahů NNO - veřejnost - státní správa - komerční sféra. Děje se tak zejména realizací kampaní ale i propagace výuky předmětů z oblasti občanské společnosti.
9. Samoregulační síť – podporuje klima transparentnosti aktivit NNO a prostřednictvím neformální kontroly

dodržování sdílených pravidel jako i vytváření tlaku na chování jednotlivců i celků[130]

Těchto devět základních druhů sítí je vlastně rozborem významu sdružování jako takového. Význam sdružování na evropské úrovni tkví zejména v těchto charakteristikách: vytváření širších koncepcí, koordinace naplňování cílů, spolupráce se státním a ziskovým sektorem, lobbying, evaluace činností, přístup k informacím, komunikace s veřejností, vytváření expertíz pro ovlivňování legislativy a inovace. Význam sdružování je také v tom, že naplňuje vizi NNO v roli aktéra, který zasahuje do rozhodovacích procesů, který je zapojený do mezinárodních struktur. Aktéra, který je schopný mobilizovat veřejnost, vytvářet tlak na ostatní subjekty a vystupovat partnersky vůči ostatním sektorům. Podle Friče jsou organizační sítě i významným stabilizačním prvkem, který stimuluje neformální občanské aktivity, poskytuje prostor pro participaci na věcech veřejných bez politické příslušnosti.

Sdružování na evropské úrovni vznikalo postupně a z rozdílných pohnutek ze strany NNO a institucí Evropského společenství. Význam sdružování z pohledu nevládního sektoru lze zjednodušeně rozdělit do tří základních skupin: vliv, informace, inovace.

Naproti tomu význam sdružování z pohledu institucí EU lze popsat následovně: nadnárodní sítě NNO přinášejí do EU nezbytné informace. Jsou protiváhou informacím, které podávají jednotlivé členské státy a EU potřebuje tyto neutrální zdroje informací při tvorbě a implementaci jednotlivých politik. Sdružené NNO jsou také významným zdrojem expertíz a statistických dat, které zejména Evropská komise potřebuje jako podklady pro tvorbu svých

[130] FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi:Neziskový sektor v České republice. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University. Praha: Europlex Bohemia, 2001. str.121-123

politik. Dalším důležitým bodem, pro který jsou sítě NNO důležité, je to, že jejich existence a aktivita na evropské úrovni de facto legitimizuje činnost evropských institucí. Zastánci vzniku zájmových skupin jsou i evropští politici (viz kapitola 4.), neboť se domnívají, že je to jeden z nejlepších ukázek toho, že jsou hájena práva a zájmy jedince, občana, evropského občana. Tyto sítě tedy naplňují to, čemu říkáme evropské občanství. Těchto dvou předcházejících bodů lze dosáhnout právě skrze evropské sdružování. Nakonec důkazem toho, že EU tyto sítě potřebuje, je to, že sama přispívá na jejich činnost, aby tak rozšířila jejich kompetence o dalších oblastí [131]

Sdružování s sebou samozřejmě nese i určitá rizika. Jedním z nich je samotná vnitřní stavba. Sítě by rozhodně neměly být vůči svým členům v nadřízené roli, nýbrž by měly představovat spojení sil, které je účelné a žádoucí. Jednou z nevýhod je to, že výkonný orgán takových to sítí sídlících v Bruselu se většinou sestává z několika málo zaměstnanců, kteří ale mají kontrolu nad velkou finanční částkou a zároveň díky přístupu do evropských institucí mají relativně velký vliv. Z toho plyne riziko toho, že budou upřednostňovat své osobní zájmy, nebo, a to je častější, zájmy těch silnějších členských organizací.

Počet sítí se neustále zvyšuje a s tím roste i význam lobbování na celoevropské úrovni a potažmo i konkurence. Již v této chvíli musí Evropská komise vybírat ty asociace, se kterými bude komunikovat v rámci pracovních skupin a se kterými už ne.

Alex Warleigh vidí výhody sdružování jen v té chvíli, kdy je naplněno několik následujících kritérií: NNO jsou schopny ovlivňovat politiku EU, jsou nezávislé, existuje

[131] SMETS, I., WINAND, P.: *Towards a European Model of Interest Representation* In: Magnette P., Remacle, E.: Le nouveau modele européen, eds., vol.1., Institut d´Etudes européennes, Editions de l´ULB, 2002.

taková rozhodovací struktura, která umožní jednotlivým členským NNO participovat na této moci. Evropské NNO fungují na bázi skutečné demokracie, ne pouze formální. Dále by tyto struktury měly poskytovat vzdělávání v systému EU pro své členy a posledním bodem je jejich koncentrace na lobbying než na pouhé poskytování služeb. Autor k tomu dodává, že v současnosti mají evropské NNO velice malý vliv jako zprostředkovatelé hlasu Evropanů u institucí EU. Sice jsou schopni si zajistit finanční nezávislost, ale velké nedostatky shledává ve znalostech a dovednostech, jak se stát opravdovým hlasem občanů v EU. Důvody pro toto selhání jsou trojího druhu: struktura rozhodovacího řízení, interní výkon demokracie samotných NNO a podpora vzdělávání, jinými slovy chybějí jim dostatečné znalosti o rozhodovacím procesu EU. Důvodem, pro který jsou současné NNO podle Warleigha nevhodným hlasem evropských občanů, je zejména to, že jejich činnost není postavena na dostatečné legitimitě a to proto, že členové těchto sítí se nemohou angažovat přímo do procesu rozhodování, navíc tyto sítě často poskytují jen několik málo příležitostí pro své členy jak se mohou vzdělat, získat zkušenosti o integračních procesech a ovlivňování relevantních politik.[132]

Z toho plyne několik závěrů. Pro to, aby sdružování plnilo svou roli musí být naplněno několik základních předpokladů: za prvé je to občanská participace na národní úrovni a potažmo pak i na úrovni evropské. Je totiž málo pravděpodobné, že se budou občané neaktivní na národní úrovni aktivně zapojovat do rozhodovacího procesu na evropské úrovni, zvláště když ten vyžaduje daleko lepší orientaci v dané problematice. Dále je to předpoklad znalostí o fungování EU a jejích politikách, který je pro naplňování evropských práv nezbytným předpokladem. S tím

[132] WARLEIGH, Alex: Making Citizens Form the Market? In: SHAW, Jo, BELLAMY, Richard, CASTIGLIONE, Dario: Making European citizens : civic inclusion in a transnational context. Houndmills, Basingtoke, Hampshire ; New York : Palgrave Macmillan, 2006.

souvisí i povědomí o tom, jak se do rozhodovacího procesu zapojit - skrze NNO a nebo skrze naplňování evropského občanství. Nesdílení těchto informací vede k tomu, že demokratické řízení konkrétní NNO není de facto naplňováno, protože zabraňujeme členům využívat stejných přístupů. Dalším předpokladem je samotná kapacita, připravenost evropských institucí pro výkon občanských práv.

Hlavním důvodem, pro který dochází ke sdružování na evropské úrovni je politická aktivita, dostupnější lobbying u evropských institucí a následně i větší efektivita v ovlivňování národních autorit. Důvodem pro samostatné členy je především lepší přístup k informacím, protože pro ně je obzvlášť těžké sledovat, co se děje nového v evropských institucích. Dalším důvodem je přístup k rozpočtovým výzvám a v neposlední řadě možnost výměny zkušeností a dobrých příkladů praxe.[133] Další výhody pro sdružování tkví v efektivnějším řešení nestabilního prostředí a v dispozici s nástroji a metodologií, které sdružování, partnerství poskytuje. Sdružování má bezesporu také ekonomické výhody, dostupné informace a tedy i úspora energie na jejich zjišťování.

Otázkou není, zda má smysl vstupovat do partnerství s evropskými asociacemi. Otázka zní, jakou zastřešující organizaci si vybrat? Protože rizikovým faktorem je kvalita samotného naplňování těchto možností, které sdružování nabízí.

[133] Rozhovor s Lukem Zelderloo, 20.4.2007, Brusel – příloha č.1

4. Případová studie - European Association of Service Providers of People with Disabilities (EASPD)

4.1 Metodologie použitá pro případovou studii a její cíl

Tato případová studie se zabývá evropskou specializovanou nestátní organizací, která je aktivní v problematice osob se zdravotním postižením. Touto organizací je EASPD: „European Association of Service Providers for People with Disabilities“[134]. Záměrem je popsat její vývoj, který probíhal velmi podobně ve srovnání s ostatními evropskými asociacemi, její lobbyistickou strategii a její cíle. Všechny tyto konkrétní oblasti se dají zobecnit i na další evropské specializované NNO, které pracují na podobných základech. Informace zde uváděné jsou čerpány z interních dokumentů EASPD, z teoretické literatury, z webových stránek EASPD a dalších evropských struktur NNO, se kterými EASPD spolupracuje. Dále jsou informace čerpány z rozhovoru s výkonným ředitelem EASPD panem Lukem Zelderloo, z rozhovoru s ředitelkou Odboru pro integraci postižených Evropské komise paní Walis Goelen a nakonec z rozhovorů se dvěma českými členy EASPD, konkrétně se Slezskou diakonií v zastoupení paní Romany Bélové a společnosti BPT s.r.o v zastoupení paní Lenky Kohoutové, a dvěma nečleny EASPD z ČR, kteří jsou taktéž činní v oblasti zdravotně postižených osob – o.s. Pohoda, rozhovor s Jiřím Kučerou, a o.s. Máme otevřeno? rozhovor s Filipem Budákem. Výběr členských organizací byl již předem určen. Pro výběr dvou nečlenských organizací byl použit jmenný seznam nevládních organizací[135] v Praze[136] a z něho byly prostým

[134] Evropská asociace poskytovatelů služeb lidem se zdravotním postižením,
[135] Katalog neziskových organizací www.neziskovky.cz (25.11.2007)
[136] Vzhledem k počtu plánovaných rozhovorů s nečleny EASPD, bylo zúžení výběru na pražské NNO uděláno zcela z praktických důvodů

náhodným výběrem[137] vybrány dvě organizace, Máme otevřeno? a Pohoda o.s., které poskytují služby zdravotně postiženým lidem. V rozhovorech byl kladen důraz na rozdíly v pohledu zástupce evropské střešní organizace, zástupců jejích členů v kontrastu se zástupci organizací, kteří s evropskou platformou nemají žádné zkušenosti.

Tato případová studie nejdříve mapuje zázemí, ze kterého tato organizace vznikla, zabývá se také strukturou EASPD, věnuje se také důležitým partnerům působícím ve stejné oblasti. Cílem je poodkrýt roušku mezinárodního lobbyingu a podívat se tak zvaně do její „kuchyně“ a to na základě příkladu jedné z evropských specializovaných nestátních organizaci.

4.2 Identifikace subjektu

EASPD je nezisková organizace, aktivní v oblasti zdravotně postižených osob, která reprezentuje zájmy více než 8000 poskytovatelů služeb a jejich střešních organizacích. Všichni dohromady hájí zájmy více než 40 miliónům osob se zdravotním postižením napříč celou Evropu. Hlavním cílem EASPD je pracovat na vyrovnávání příležitostí osob se zdravotním postižením skrze efektivní a vysoce kvalitní systém sociálních služeb.[138]

EASPD je specializovaná zájmová skupina, což je termín který zahrnuje organizace obvykle nepatřící do skupiny lobbyistů. Patří sem tedy i evropské a mezinárodní specializované struktury nestátních organizací, které mají zájmy v určité oblasti nebo reprezentují specifické zájmy, jako je oblast znevýhodněných osob.[139] Jde o zařazení mezi

[137] DISMAN, Miroslav:Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002.str.104
[138] O EASPD, http://www.easpd.eu/AboutEASPD/tabid/3506/Default.aspx (10.12.2007)
[139] PRESTON, M.E.: The European Commission and special interest groups, str. 223.

tzv. euroskupiny, s užším dělením na přímé členství.[140] Přímé členství je relativně novou věcí, první začátky členství v evropských střešních organizacích se počítají od 70.tých let, kdy se pozornost pomalu přesouvala od projektivních strategií k národu směrem k evropské úrovni. Euroskupiny jsou považovány za cestu k většímu vlivu, zatímco federální struktury slouží spíše většímu množství členů.[141]

EASPD patří mezi veřejné zájmové skupiny, které jsou druhou největší kategorií zájmových skupin v EU, obsahují 1/5 ze všech zájmových skupin. Z tohoto odhadu plyne další číslo. Skrze tyto organizace projde zhruba 1 miliarda eur za rok, a to financováním aktivit nevládních neziskových organizací.[142]

Národní organizace se do EASPD zapojují z toho důvodu, aby získaly silnější hlas v Evropě, měly vliv na vývoj politiky osob zdravotně znevýhodněných v Evropě a nakonec, aby se podílely na inovativních projektech. EASPD nabízí nezbytné zástupce a profesionály, kteří lobují na evropské úrovni. Tím, že stále více národní legislativy přichází z Evropské unie, EASPD chce ovlivňovat evropskou sociální politiku v oblasti zdravotně znevýhodněných osob, a to permanentní přítomností v Bruselu a stálým vlivem na všech evropských úrovních.[143] Členstvím v EASPD mohou jednotlivé národní NNO hrát aktivní roli v evropském politice integrace osob se zdravotním znevýhodněním.

[140] Smets, I., Winand, P.: Towards a European Model of Interest Representation in: Magnette P., Remacle, E.: Le nouveau modele européen, eds., vol.1., Institut d´Etudes européennes, Editions de l´ULB, 2002.
[141] GREENWOOD, Justine: The capacities of Euro Groups. In: Claeys, P.-H., Gobin, C., Smets, I., Winand, P.: Lobbyisme, pluralisme et intégration européenne. ULB:Bruxelles, 1998. str. 92-3
[142] GREENWOOD, Justin: Interest Representation in the European Union. New York: Palgrave MacMillan, 2003. str.179
[143]About EASPD http://www.easpd.eu/AboutEASPD/tabid/3506/Default.aspx (10.12.2007)

4.3. Historie vzniku EASPD

EASPD byla založena v době, kterou Greenwood charakterizuje jako období, kdy iniciativy občanského dialogu vznikaly jako výsledek demokratického deficitu.[144]

Luk Zelderloo, výkonný ředitel EASPD, v této souvislosti řekl toto: *„Před 11 lety jsem hovořil s poradcem vrchního komisaře při Evropské komisy. Během této schůzky jsem se ho zeptal, proč je tak těžké pro úředníky Evropské komise pochopit naše potřeby a starosti a proč je pro ně tak těžké je vzít na vědomí při vytváření legislativy. On mi na to odpověděl velice krátce se špetkou hrubosti: Spojte se! A to je to, co jsem udělali. Začali jsem organizovat sektor se zřetelem na to, že postavením reprezentativní struktury, která je schopná pojmenovat starosti našeho sektoru, můžeme mít nějaký vliv na průběh rozhodovacího procesu v Bruselu a Štrasburku. Právě tímto, tedy stmelením se, jsme založili náš pilíř ovlivňování.*[145]

Před 12 lety, v úterý 03.12.1996, Brendan Sutton, Roger Acton, Hans Visser, Stefan Allgäuer, Karel Casaer, Frank Cuyt a Luk Zelderloo se setkali s komisařem generálního ředitelství zaměstnanosti a sociálních věcí panem Flinnem, na jehož konci byla založena asociace poskytovatelů EASPD. Dnes skrze EASPD svoje zájmy reprezentuje více než 8000 národních poskytovatelů sociálních služeb[146]

Prvotním motivem pro vytvoření sítě poskytovatelů služeb osobám se zdravotním postižených byla snaha ovlivňovat evropskou politiku, přinést úhel pohledu poskytovatelů na evropskou úroveň, dále vytvořit pravidelnou spolupráci mezi poskytovateli služeb a

[144]GREENWOOD, Justin: Interest Representation in the European Union. Palgrave MacMillan: New York, 2003. str.176
[145] Rozhovor s Lukem Zelderloo, EASPD, 20.4.2007 Brusel – příloha č.1
[146] Welcome speech for 10th Anniversairy of EASPD

institucemi Evropskou unie. Dalším důvodem pro založení EASPD bylo jejich silné přesvědčení, jako poskytovatelů, že skrze inovaci a implementaci inovativních přístupů, se mohou podílet na zlepšení kvality života osob se zdravotním postižením.

Obecným důvodem vzniku evropských NNO dle českých respondentů byla především snaha o řešení nepříjemných témat.[147] Snaha naplnit zájem lidí vedoucí ke konkrétnímu cíli.[148] Zástupce evropského pohledu, Luk Zelderloo, považuje za důvod jejich vzniku umožnění přístupu k sociálním fondům a také snaha zefektivnit vliv na legislativce, skrze již zmíněný lobbying.

4.4 Cíle, funkce, struktura EASPD a jeho členská základna

EASPD vyrostlo na 3 základních pilířích[149], které stručně charakterizují cíle jejich činností:

1) VLIV: monitorování, reagování a ovlivňování vývoje evropské politiky, tento pilíř je zejména o lobbyingu
2) INOVACE: vyvíjení a participace na výzkumech, které mají za cíl zlepšit poskytování služeb a inkluzi lidí se zdravotním znevýhodněním
3) INFORMACE: poskytování aktuálních informací o vývoji v oblasti evropské politiky, vývoji v sektoru napříč Evropou, možnostech získání grantů a propojování spolupráce mezi členy jako takovými a dalšími relevantními organizacemi[150]

Podle slov českých respondentů, spočívá funkce evropských specializovaných struktur nevládních organizací, jako je EASPD zejména v inovaci. Takovéto organizace jsou

[147] rozhovor s Filipem Budákem, Máme otevřeno, 14.12.2007 – příloha č.4
[148] rozhovor s Jiřím Kučerou, Pohoda, 11.12.2007 – příloha č.5
[149] EASPD in brief 2006/2007, leaflet
[150] rozhovor s Lukem Zelderloo, EASPD, 20.4.2007 – příloha č.1

iniciátory a motory změn[151], mají lepší přehled o tom, co už bylo vymyšleno a tudíž mohou lépe eliminovat dublování činností. Dále hrají důležitou roli při poskytování informací, zejména méně rozvinutým zemím. V neposlední řadě přinášejí nástroje pro ovlivňování evropských norem, legislativy [152] a koordinují činnosti na evropské úrovni.

V teoretické části třetí kapitoly z analýzy sdružování vyplynulo, že výhody jasně převažují, důležitou otázkou je ale konkrétní naplnění sdružování v praxi. Jednou z podmínek toho, aby členství v mezinárodních NNO přinášelo jeho členům prospěch, je kvalita vnitřní struktury mající vliv na demokratické řízení organizace a přístup jednotlivých členů k rozhodování. Proto se na tomto místě zmiňujeme zcela jasně o orgánech a struktuře EASPD. EASPD má následující strukturu: valné shromáždění, správní a výkonnou radu, výbor pro rozšíření, výbor pro problematiku zaměstnanosti, vzdělávání, politické ovlivňování a nakonec i výbor pro informační a komunikační technologie (ICT).

Valné shromáždění: je nejvyšším orgánem organizace, setkává se dvakrát ročně a má plnou pravomoc v následujícím: stanovy, mandáty zástupcům organizace, schvalování ročních zpráv, včetně finanční části; volí do výkonné rady a správní rady, auditory a volí také prezidenta organizace; schvaluje akční plán, strategické plány apod. Valné shromáždění komunikuje se členy organizace skrze prezidenta, nebo výkonného ředitele.

Správní rada: členové jsou voleni z členské základny na dobu 4 let. Zastupují zájmy EASPD, ne země původu. Správní rada je podřízena valnému shromáždění, má na starosti následující činnosti: vyvíjet politiku EASPD, schvalovat počet a kategorii zaměstnanců, vypracovat podmínky

[151] rozhovor s Romanou Bélovou, Slezské Diakonie, 23.2.2008, příloha č.3
[152] viz příloha č.3- rozhovor se členem EASPD, B.P.T spol.s r.o.

pracovních smluv, vytvořit výkonné rady a stálé pracovní skupiny. Se všemi výbory či pracovními skupinami udržovat kontakt a koordinovat celkovou politiku EASPD.

Výkonná rada: výkonná rada se skládá z 5 členů (1 presidenta, 3 Více-presidentů, 1 pokladníka). Aby se předcházelo konfliktu zájmu, všichni členové výkonné rady budou proaktivně zveřejňovat své pozice v ostatních organizacích. Všichni mají mandát v následující oblastech: zprostředkovat oboustrannou komunikace mezi správní radou a sekretariátem, zrealizovat rozhodnutí správní rady a dále je také odpovědná za monitorování řízení EASPD.

Výbory a zájmové skupiny: výbory mají permanentní pracovní skupiny, které podporují a vedou správní radu a sekretariát v konkrétních odborných otázkách. Předseda je volen správní radou na 4 roky. Tyto výbory přestavují zájmy celé EASPD, skrze aktivní výzkumy, vývoj politiky, rady a síťování. Také vykonávají lobbying ve svém okruhu zájmu[153]

To je tedy struktura EASPD. Co se týká členské základny, členové jsou z větší míry asociacemi národních NNO a dále jsou to samostatné národní NNO. Možností je také status pozorovatele po dobu jednoho roku, která je určena k tomu se rozhodnout, zda aktivity EASPD vyhovují potřebám. Členská základna je z 25 různých evropských států.[154] Jedním z mála státu, které nemá zastoupení v EASPD je Slovensko. Pro porovnání, ČR má 2 členy, Belgie 6 členů a Rumunsko má členů 11. Výhody nabízené členům EASPD jsou rozděleny do několika oblastí:

1. Informace v podobně měsíčních souhrnů informací, webových stránek, konferencí a zájmové skupiny apod.

[153]About EASPD. Dostupné na: http://www.easpd.eu/AboutEASPD/Structure/tabid/3510/Default.aspx (13.5.2007)
[154] EASPD nevylučuje ze členství i ty státy, které nejsou v EU. Pojem „evropský“ je tedy v jejich pojetí širší pojem označující státy Rady Evropy.

2. Spoluúčast na řízení EASPD: 4 hlasy (pro střešní NNO) 1 hlase samostatné NNO, volby do orgánů, třikrát ročně hlasování ve valném shromáždění, vytváření akční plánů atd.
3. Přímá podpora: v podobě poskytování informací zaměstnanci kanceláře a možnost pořádání setkání v sídle EASPD
4. Ovlivňování politiky: lobbying u všech relevantních ředitelství EK, výborů EP a dalších institucí, zapojení členů je možné skrze výbory a zájmové skupiny
5. Projekty a výzkum: spoluúčast na výzkumných projektech EASPD, pomoc při hledání rozpočtových výzev, psaní projektu a hledání partnerské organizace
6. Síťování: vytváření příležitostí pro setkávání členů EASPD, pořádání fór, zejména ve východní Evropě, zvaní hostů z institucí EU
7. Účast v pracovních skupinách zaměřených na konkrétní téma[155]

Motivace národních organizací, pro to se stát členy EASPD, tkví zejména politické aktivitě, lobbyingu a přístupu k informacím pro lepší ovlivňování národních autorit a jednotlivým členům, EU je pro ně méně přehledná. Dalším důvodem je lepší přístup k evropským fondům a výměna modelů dobré praxe.[156]

Důvody, pro které se dvě výše zmíněné české organizace staly členy EASPD bylo několik: přístup k aktuálním informacím a novým trendům, možnost účastnit se projektů, výměna zkušeností včetně předávání českých zkušeností do Evropy, přístup k partnerství mezi zahraničními subjekty a předcházení dublování inovativních

[155] Advanteges of becoming a member http://www.easpd.eu/Membership/Advantages/tabid/3517/Default.aspx (15-4-2007)
[156] rozhovor s Lukem Zelderloo, EASPD, 20.4.2007 – příloha č.1

projektů.[157] Výběr právě této asociace byl v jednom případě na základě široké členské základny, vysoké profesionality a vysoké odborné úrovně realizovaných aktivit.[158] Ve druhém případě to bylo na základě doporučení poslance Evropského parlamentu MUDr. Cabrnocha, krom toho jiné asociace pro ně nebyli tak srozumitelné.[159] Pro Slezskou diakonii je např. důležité to, že vliv, inovace a informace jsou vzájemně propojeny a právě to je zásadním argumentem pro to se stát členy evropské střešní organizace.

Dále je to potřeba postupovat jednotně, tedy sdružovat se.[160] Velice přesnou odpověď dala v této souvislosti zástupkyně Slezské diakonie: *„EU respektuje spíše zástupce silné evropské organizace, než by se zabývala jednotlivými zájmy malých organizací. Evropské NNO mají zpravidla personální, materiální a organizační kapacitu pro jednání na úrovni EU, což by si jednotlivé NNO nemohly dovolit.“*[161]

Naopak organizace, které nejsou členy žádné evropské specializované struktury NNO odpovídaly na otázku, zda pocítily někdy potřebu se stát členy nějaké evropské asociace následovně: v případě o.s. Pohoda byla odpověď taková, že bývalá ředitelka organizace sdružování na evropské úrovni nepovažovala za důležité, ale ani v současnosti to není priorita sdružení. V případě celostátní působnosti, by bylo členství ve specializované evropské NNO již nezbytné. Z jejich pohledu není v tuto chvíli důvod, proč být členem národní střechy a zároveň evropské asociace, docházelo by k dublování.[162] V případě Máme otevřeno? je důvodem nesdružování na evropské úrovni to, že na tuto aktivitu nemají kapacitu, soustředí se

[157] Rozhovor s Lenkou Kohoutovou, BPT- příloha č.2
[158] Rozhovor s Romanou Bélovou, Slezská diakonie - příloha č.3
[159] Rozhovor s Lenkou Kohoutovou, BPT- příloha č.2
[160] Rozhovor s Romanou Bélovou, Slezská diakonie a Lenkou Kohoutovou, BPT- příloha č.2
[161] Rozhovor s Lenkou Kohoutovou, BPT – příloha č. 2
[162] Rozhovor s Jiřím Kučerou, Pohoda – příloha č.5

především na problémy na lokální úrovni, kterých mají hodně.

Význam evropských NNO do budoucna se mezi respondenty různí. Ředitel EASPD ho vidí v lobbyingu, protože nestátní organizace budou hrát stále důležitější roli jakéhosi spojovacího materiálu, ať už na lokální, národní či evropské úrovni. Členové EASPD jejich význam vidí v inovaci, posunování sektoru dopředu a zároveň jako prostředníka pro výměnu informací mezi státy. Nečlenové se zmínili o práci s cílovou skupinou, ale i těsnějším kontaktu se členskými organizacemi, včetně předávání si informací.

4.5 Metodologie lobbyingu EASPD

Jak již bylo řečeno výše jedním ze tří základních pilířů práce EASPD je lobbying. Tuto činnost můžeme rozdělit na proaktivní[163] a reaktivní[164] činnost. Na samém začátku procesu lobbyingu, v obou jeho variantách, je třeba odpovědět na čtyři základní otázky:

- Co je tím klíčovým vzkazem, který chceme předat?
- Kdo patří do zainteresovaných subjektů, které chceme tímto vzkazem oslovit?
- S kým musíme hovořit, aby naše sdělení padlo na úrodnou půdu a dosáhli jsem toho, co chceme?
- Jak toho dosáhnout a zároveň vycházet z potřeb a zájmů druhé strany?

Všichni respondenti uvedli, že lobbying považují za důležitý nástroj, který by měl být nedílnou součástí aktivit NNO. Ale i přes toto tvrzení se ani jeden z nečlenů EASPD této aktivitě nevěnuje. Pohoda o.s. uvedla, že

[163] EASPD iniciativně vytváří klíčové vzkazy, témata, se kterými seznamuje instituce EU.
[164] EASPD reaguje např.skrze dokumenty vyjadřující jejich postoj (tzv.position paper), na připravovanou či schválenou legislativu institucí EU. Z větší části ale reagují na legislativu ve fázi příprav, což je nejefektivnější způsob lobbyingu.

důvodem neaktivity je, že vedení organizace lobbying nepovažuje za důležitý. Naopak Máme otevřeno? uvedlo, že kvůli zahlcení organizace lokálními problémy, není kapacita pro řekněme globální témata. Na to navazoval i názor, že na evropské úrovni se lobbying dělá na profesionální úrovni s jasnými pravidly, zato v ČR se lobbying provádí intuitivně formou pokus - omyl a někdy se tím více uškodí, než pomůže.

4.5.1 Komunikační pravidla mezinárodního lobbyingu

Pro realizaci lobbyingu na profesionální úrovni je žádoucí se držet určitých základních pravidel. Zde je 10 komunikačních pravidel lobbyingu, které používá EASPD:

1. Strategická komunikace – neznamená dorozumívání, komunikaci v širším slova smyslu, ale zaměření se na konkrétní vzkaz, sdělení, které je přizpůsobené cílovému posluchači. Naším cílem je sdělit jasnou, srozumitelnou informaci.

2. Silné sdělení má maximálně 7 řádků, 30 sekund – z požadavku na jasné a zacílené sdělení vyplývá i jeho stručnost. Silné a jasné sdělení by mělo být to, co druhé straně utkví v paměti, podrobnější informace je lépe podávat písemně, aby měla druhá strana možnost získat bližší informace později, rozhodně ale není strategické ji zahltit přemírou informací, ve kterých se hlavní sdělení ztratí.

3. Originální přístup či styl sdělení – pokud naše sdělení má druhé straně utkvět v paměti, mělo by být prezentováno originální stylem, či přístupem mluvčího. Rozhodně zde nejde o podávání atraktivních a smyšlených informací, ale o upoutání pozornosti. Už jen pouhý způsob prezentace může přinést lepší výsledky.

4. Vyhodnocení komunikace – po každém osobním setkání či prezentaci na veřejnosti je nutné vyhodnotit právě

proběhlou komunikaci, pro tyto účely je vždy dobré, aby se jednání účastnili dva zástupci organizace. Evaluace je důležitým krokem v profesionalizaci práce.

5. Komunikace v časech krize: dobré a špatné zprávy – v takovémto období je nutné dodržovat určité zásady, zejména je to vytvoření jasného sdělení, reakce na určitou událost, a to na základě shody uvnitř organizace, a následná prezentace tohoto sdělení jedním mluvčím. To proto, aby nedocházelo k roztříštění a odchylkám ve sdělení.

6. Používat řeč médií: specifický jazyk a čísla – pro upoutání pozornosti a zvýšení šance toho, že si naše sdělení zapamatuje ten, kdo potřebujeme, je žádoucí používat specifický jazyk médií a naše argumenty podložit daty. Opět se nejedná o podávání nepravdivých informací.

7. Vnitřní komunikace je velmi důležitá – pro to, by byly dodrženy zásady demokratického řízení uvnitř organizace, je nutné zavézt pravidla pro vnitřní komunikaci takovým způsobem, aby všichni členové měly rovný přístup k vytváření, připomínkování sdělení, která směřují směrem ven z organizace. Dalším dobrým důvodem je, že vnitřní komunikace by měla zabránit protichůdným sdělením ze strany zástupců organizace.

8. Všechno je komunikace – je nutné věnovat pozornost i drobnostem, které mohou ovlivnit druhou stranu. Máme na mysli zejména formu sdělení (písemnou, verbální) vzhled mluvčího apod.

9. To jak něco pojmenujeme, je dokladem naší profesionality – způsob jakým formulujeme a podáváme sdělení je naší vizitkou, dokládá to úroveň naší profesionality a vytvoří to obraz o nás.

10. Používat informační technologie, internet – v dnešní době je toto nezbytná součást, příkladem jsou různé webové portály Evropské komise, které umožňují rychle reagovat a

připomínkovat aktuální dění. Internet poskytuje také zdroj informací o druhé straně, je dobré si před schůzkou zjistit co nejvíce informací o minulých a současných aktivitách subjektu, abychom měli představu o jeho zaměření, zkušenostech a znalostech.[165]

4.5.2 Proces lobbyingu

Pokud známe profil zainteresované osoby: její vliv, kapacitu, mocenskou pozici, její politickou orientaci, členství v organizacích je dalším krokem otázka toho, jak s tímto kontaktem budeme dále pracovat. Jednou z variant je využít již existujících vztahů, tedy navázat kontakt přes známou osobu a vybudovat tak důvěru. Vybudovat důvěru skrze společné sítě: když já ti věřím, můj přítel ti může věřit také. Druhou variantou je využít internet, jako zdroj informací, jak je to zmíněno v předcházející podkapitole.

Dalším krokem je adaptace obecnějšího sdělení na konkrétní cílovou skupinu. Zde je důležité si uvědomit několik věcí:

1. Pozadí informace (datum, fáze projektu, partneři, cíl...)
2. Výsledky: Čeho chceme dosáhnout? Co je potřeba pro to udělat? Co v této věci chceme po druhé straně?
3. Využití existujících fór: konference, diskuze na politické úrovni, různé akce k rozšíření sdělení, vytvoření prezentací, intervence, hovořit se všemi hlavními zainteresovanými subjekty, rozšiřovat sdělení všemi možnými způsoby jako jsou konference, semináře, kulaté stoly, osobní návštěvy, tiskové konference (obecné a specializované). Pro účely rozšíření našeho sdělení můžeme využít několik způsobů, které mají různé výhody a nevýhody.

[165] Lobbying – powerpoint presentation of EASPD, May 2006

Konference a semináře mají několik výhod: široké publikum, větší vliv, dostatek času na rozsáhlejší vzkaz, různé subjekty, různí experti; ale také nevýhody: jsou drahé a časově velmi náročné. Specializované problematiky jsou během nich těžko uchopitelné. Lze očekávat pouze obecnější vliv, nic konkrétního.

Diskuze u kulatého stolu, jsou bezesporu efektivní, skrze přímý kontakt, hovoříme k 4-5 lidem přímo, mimo jakýkoliv záznam, vytvoření důvěry, lepší možnosti kvalitní diskuze, prozkoumání reálné implementace, rozprava i nad technickými otázkami, zacílenější sdělení. Jedinou nevýhodou je, že tento způsob není dobrým nástrojem pro rozptýlení sdělení.

Individuální návštěvy jsou levné, efektivnější díky přímému kontaktu, dovolují konkrétnější sdělení techničtějšího rázu, případně i mimo záznam. Proti tomuto typu hovoří několik nevýhod: jsou časově náročné a lobista k nim potřebuje velmi dobrou znalost té konkrétní osoby.

Média obecně velmi dobré při rozšiřování obecného sdělení, specializovanější tisk dovoluje hovořit i o větších detailech. Je to dobrý nástroj pro oslovení širokého publika. Sdělení musí být v tomto případě velmi atraktivní a dobře promyšlené. To je závislé na existenci dobrých vztahů s novináři.[166] EASPD používá všechny výše zmíněné způsoby.

4.6. Vztah EASPD a EU v kontextu lobbyingu

Při mezinárodním lobbyingu je nutné znát procesy fungování těch institucí, se kterými přichází organizace do styku jako i způsob legislativního procesu. Rozbor toho, jakým způsobem EASPD vyvíjí činnosti směrem k evropským institucím.

[166] EASPD powerpoing presentation of lobbying

4.6.1 Formulace programů a věcných záměrů zákona

Evropská komise a její výbory. Evropská komise byla od začátku otevřená vnějšímu světu, zejména z nedostatku informací.[167] Každý odbor má své vlastní mechanismy a metody pro konzultace zájmových skupin. Z důvodu transparentnosti, Komise vytvořila již zmíněnou Bílou knihu řízení (White Paper on Governance).[168]

EASPD, jako nevládní organizace aktivní v sociální oblasti, se soustředí na generální ředitelství (GŘ) Zaměstnanost a sociální věci. Nicméně, EASPD je také zastřešující organizací zaměstnavatelů a asociací zaměstnavatelů osob se zdravotním postižením, z toho důvodu komunikuje i s dalšími relevantními generálními ředitelstvími. Od roku 1999 udržuje pravidelný kontakt s GŘ zaměstnanost a sociální vztahy, GŘ podnikání, GŘ regionální politiky, GŘ vzdělávání, GŘ kultury a také s Výbory regionů.

EASPD obecně komunikuje skrze dokumenty vyjadřující jejich postoj (tzv.position papers) a skrze akční plány Evropské komise. Lobbying EASPD je vůči EK spíše reaktivní. EASPD se dále účastní setkání skupiny vysoké úrovně pro zdravotní postižení, kam přinášejí body ze svého politického programu.[169]

Ředitelka odboru pro integraci zdravotně postižených při Evropské komisi, paní Wallis Goelen, vysvětluje princip práce jejího oddělení následovně. Jejich politika stojí na principech lidských práv, z toho vycházejí čtyři hlavní pilíře: Antidiskriminační legislativa, mainstreaming, mobilizace a spolupráce s partnery v sociální oblasti.

[167] PRESTON, Mary: The European Commission and special interest groups. In: GREENWOOD, Justin: Interest Representation in the European Union. New York: Palgrave MacMillan, 2003. str. 222-4
[168] COMMUNICATION FROM THE COMMISSION
Towards a reinforced culture of consultation and dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission. Brussels, 11.12.2002 COM(2002) 704 final
[169] EASPD Annual Report 2006

Evropská komise zve jednotlivé subjekty dle pravidel konzultací a vzhledem ke konkrétní problematice a potřebě informací (regionální a lokální autority, NNO, akademiky a experty).[170] Je zřejmé, že ne každý se může těchto konzultací účastnit, už jen fyzicky to není možné, vzhledem k omezenému prostoru. To znamená, že Evropská komise musí vybírat evropské specializované NNO. Paní Wallis Goelen potvrdila, že odbor identifikuje několik nevládních organizací, většinou velkých evropských zastřešujících neziskových organizací, které jsou aktivní v oblasti zdravotně postižených. Také mimojiné potvrdila, že jejich vliv na tvorbu legislativního procesu neustále vzrůstá. Na jednu stranu je to velmi pozitivní, ale jedna z pracovnic tohoto odboru Evropské komise si během rozhovoru postěžovala, že zásahy z vnější ji už obtěžují. Podle ní jsou nevládní organizace až moc vlivné a jejich odbor nemůže pracovat, aniž by jim do jejich práce nezasahovaly evropské NNO zvenčí.

[170] Econeccs. Dostupné na http://ec.europa.eu/civil_society/consultation_standards/index_en.htm#_Toc46744738 (15.5.2007)

Evropský hospodářský a sociální výbor
The European Economic and Social Committee (EESC)

Je poradním orgánem Evropské unie, který předkládá stanoviska a návrhy k právním předpisům. Jedním z jeho hlavních úkolů je být prostředníkem mezi institucemi EU a NNO.[171] V únoru 2004, EESC přijala několik důležitých návrhů na silnější a strukturovanější spolupráci s evropskými NNO a dalšími subjekty. Pro tyto účely založila tzv. Liaison group, tedy skupinu pro spolupráci, jejímž úkolem je navazovat spolupráci a vzájemně působit na další subjekty. Od roku 2007 je pan Luk Zelderloo členem skupiny III[172] reprezentující organizace nejrůznějších zájmů při EESC.[173] Tento orgán, je tedy dalším důležitým subjektem, který má vliv na přípravu věcných záměrů legislativy EU.

4.6.2 Rozhodovací fáze

Od roku 2004 má EASPD garantovaný statut účastníka v **Radě Evropy**. Mezinárodní shromáždění NNO se pořádá čtyřikrát do roka ve Štrasburku. EASPD je členem mezinárodní skupiny nevládních organizací a odboru Rady Evropy pro integraci zdravotně postižených.[174] V roce 2006 se EASPD stalo členem pracovní skupiny odpovědné za monitorování a vyhodnocování implementace akčního plánu Rady Evropy na pomoc lidem s postižením.[175]

V rámci této fáze je samozřejmě činný i **Evropský parlament** (EP). Analytické studie prokázaly, že od podepsání Jednotného evropského aktu, v roce 1987, se stal Evropský parlament velmi atraktivním i pro zájmové skupiny. *“Jejich finální cílovou skupinou pro dosažení cíle nejsou europoslanci. Nelobuje se Evropský parlament ale lobuje se*

[171] Evropský hospodářský a sociální výbor. Dostupné na: http://eesc.europa.eu/index_cs.asp (26.4.2008)
[172] Skupina I zastupuje zájmy zaměstnavatelů a skupina II zase zaměstnance.
[173] EASPD Annual Report 2006
[174] EASPD Annual Report 2006
[175] tamtéž

Evropská komise a Evropská Rada skrze Parlament."[176] Ve chvíli kdy europoslanec potřebuje nějakou informaci, vědomost, musí se obrátit na externí zdroj. To je také důvod, proč je Evropský parlament tak otevřen lobistům. I přes vzrůstající důležitost členů Evropského parlamentu, EASPD lobuje zejména u Evropské Komise(EK). Jedním z důvodů je to, že Komise pracuje na základě dlouhodobých, strategických politik a hlubší členění politiky dovoluje užší spolupráci malého počtu expertů.[177] Krom toho legislativa týkající se zdravotně postižených se vždy vytváří delší dobu a proto je strategičtější se zaměřit na Evropskou komisi. Zde se vracíme zpět k teorii lobbyingu, konkrétně k výběru subjektu pro náš konkrétní záměr.

Skupina EP pro otázku zdravotního postižení
Disability Intergroup

Byla založena v roce 1980, její plný název je „All Party Disablement Group".[178] Tato meziskupina je neformální pracovní skupinou europoslanců, napříč národy a politickými skupinami EP, jejichž agendou je otázka zdravotního postižení, nemá formální moc, je poradním orgánem EP se zhruba 40 členy. Tato meziskupina pracuje na pokračování priorit z akčních plánů Evropské komise, jako je podávat otázky Evropskému parlamentu a Evropské Komisi, předkládat pozměňovací návrhy Parlamentu, oznamovat Parlamentu problémové okruhy, návrhy týkající se problematiky osob se zdravotním postižením.[179] Tato skupina se schází 3-4krát do roka ve Štrasburku, aby prodiskutovala hlavní problematiky týkající se osob se zdravotním postižením. EASPD je mimojiné i členem meziskupiny pro sociální ekonomiku.[180]

[176] KOHLER-KOCH, Beate: Organized interersts in the EU and the European Parliament. Bruxelles: ULB. str.137
[177] tamtéž str. 139
[178] About Disability Intergroup. Dostupné na: http://www.disabilityintergroup.eu/about_en.htm (10.5.2007)
[179] About EDF. Dostupné na: http://www.edf-feph.org/apdg/about_en.htm (10.5.2007)
[180] EASPD- Annual report 2006

Pracovní skupiny tohoto druhu jsou velice dobrým nástrojem pro diskuzi nad specifickými a technickými otázkami. Vzhledem k tomu, že se zde střetávají jak poslanci tak i zástupci evropských NNO, prostor pro lobbying ze strany evropských NNO je veliký.

4.6.3 Implementační fáze a monitoring

Tato fáze je v agendě Evropské komise, různých generálních ředitelství, agentur, komisí a výborů.[181] V této fázi je stěžejní kontrola a možnosti jejího uplatnění.[182] V teoretické části ale bylo řečeno, že lobbying je nejúčinnější ve fázi přípravy legislativy, z tohoto důvodu není implementační fáze pro EASPD až tak zajímá, z hlediska jejich činnosti. I když monitoring realizace programů a legislativy je bezesporu důležitou součástí celého procesu.

4.7. Hodnocení úspěšnosti používané EASPD

Nástrojů pro hodnocení úspěšnosti je celá řada. Každý jednotlivý orgán, výbor EASPD sestavuje plán činností na daný rok. Na jeho konci pak zhodnocuje, zda došlo a jak kvalitně k jeho naplnění. Dalším nástrojem je výroční zpráva a nakonec přímým nástrojem je valné shromáždění, které se setkává jednou ročně, aby zhodnotilo aktivity uplynulého roku a přijalo nový plán či vyvodilo z dané situace závěry. Výrazem hodnocení jsou samozřejmě i volby do všech orgánů EASPD s tím, že může být zvolen kterýkoliv člen EASPD.

[181] GREENWOOD, J.: Interest representation in the European Union. Palgrave MacMillan:New York. 2003.str.31

[182] SMETS, I., WINAND, P.: Towards a European Model of Interest Representation in: Magnette P., Remacle, E.: Le nouveau modele européen, eds., vol.1., Institut d´Etudes européennes, Editions de l´ULB, 2002. str. 5

Přímo pro aktivitu lobbyingu slouží jako pomůcka akční plán, na jehož sestavení se podílí výbor pro politickou činnost. Hodnocení jeho úspěšnosti probíhá na valném shromáždění. Pro rok 2007 byl akční plán EASPD pro oblast lobbyingu rozdělen dle různých institucí:

Rada Evropy: spolupráce s odborem pro otázku zdravotního postižení a komise pro rehabilitaci a integraci osob se zdravotním postižením. EASPD bude dál pracovat na prohloubení spolupráce a na monitorování implementace akční plánu Rady Evropy v této oblasti.

Sociální Platforma: pro rok 2007 plánují obě organizace společnou akci v prostorách Evropského parlamentu, která bude soustředěna na společné zájmy. Je to důležitý krok pro zesílení společného hlasu.

Evropská ekonomická a sociální komise: EASPD bude pokračovat ve spolupráci se všemi třemi zájmovými skupinami a aktivně se podílet na práci Liaison skupiny nevládních organizací na tvorbě společné politiky.

Evropská komise: akční plán je rozdělen podle dílčích generálních ředitelství.

GŘ Vzdělání a kultury: zde se rýsuje vznik skupiny vysoké úrovně pro zdravotně postižené a EASPD se bude snažit stát se její součástí.

GŘ zdraví a ochrany spotřebitelů: zde se plánuje tvorba platformy, do které by chtělo patřit i EASPD

GŘ zaměstnanost: zde EASPD chce pokračovat v prosazování perspektivy poskytovatelů sociálních služeb a aktivní účast ve vysoké skupině pro otázky zdravotního postižení. Plánuje také setkání s odborem pro integraci zdravotně postižených a antidiskriminačním odborem.

GŘ pro hospodářskou soutěž: tam bude EASPD lobovat za novou regulace o státních subvencích

GŘ pro vnější vztahy: pokračování ve schůzce se třetím sektorem organizovanou komisařem Mandelson

Evropský parlament: lobbyistická práce v EP zahrnuje především ovlivňování Meziskupiny pro otázky zdravotního postižení, kde má EASPD status pozorovatele a dále Meziskupiny pro sociální ekonomii. Krom toho je to také udržování kontaktů s těmi europoslanci, kteří jsou aktivní v oblasti zdravotně postižených.[183]

4.8 Do kterých struktur je EASPD začleněna a s kým spolupracuje

Sdružování v jednotlivé evropské specializované struktury nestátních organizací s sebou přináší i zapojení se do širších sítí těchto organizací. V teoretické části bylo řečeno, že při připomínkování dokumentů, jakým byla například i Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, se jednotlivé evropské nestátní organizace pro tu danou chvíli spojují a jednají jako celek. Tento způsob je zvláště důležitý při připomínkování mezinárodních dokumentů, kde lze a je žádoucí najít schodu a jednat jedním, tedy i silnějším, hlasem. Proto je důležité se v kontextu této případové studie podívat i na sítě a spolupracující organizace EASPD. Všechny níže uvedené subjekty navzájem spolupracují, předávají si informace a v případech, kdy je to žádoucí spojují své síli dohromady. Jednotlivý člen tak vlastně vstupem do EASPD získá kontakty a propojení na další evropské NNO činné v sektoru.

Všechny evropské sítě operující v sociální oblasti, vycházejí z lidských práv a nejen proto mají hodně společného. Pokud chtějí něčeho docílit, musí dát své síli dohromady tak, aby lépe lobbovali u evropských institucí. EASPD spolupracuje s několika evropskými asociacemi, které hrají důležitou roli v sektoru.[184]

[183] EASPD Action Plan 2007
[184] Příloha č. 1 Rozhovor s Lukem Zelderloo,, Brusel 20.4.2007

4.8.1 EASPD členem sítí

Sociální platforma (Social Platform)

EASPD je aktivním členem Sociální platformy od roku 2001. Platforma evropských nestáních neziskových organizací v sociální oblasti (Sociální platforma) je aliance zástupců evropských federací a sítí z tohoto sektoru. Sociální platforma a její členové prosazují principy rovnosti, solidarity, nediskriminace a respektování základních lidských práv napříč Evropou a zvláště pak Evropské unie. Sociální platforma prosazuje sociální spravedlnost a participativní demokracii tím, že reprezentuje zájmy svých členů.[185] Skrze svoji politiku umožňuje Sociální platforma svým členům shromažďovat myšlenky, expertízy aj.[186] EASPD svým členstvím získává aktuální informace o dění v sociálním sektoru jako celku a tento zdroj ji slouží pro identifikaci možných partnerů a společných témat.

ECAS (European Citizen Action Service)

ECAS byl vytvořen v roce 1990 jako mezinárodní nezisková organizace, nezávislá na politických stranách, komerčních zájmech a institucím EU. Jejím cílem je podpořit národní či evropské NNO a jednotlivce takovým způsobem, aby jejich hlas byl slyšet. Poskytují rady z oblastí lobbyingu, fundraisingu, práv evropských občanů apod. ECAS je evropská asociace se širokým více sektorovým záběrem, nabízejí nápomocné, multilingvální zaměstnance specializované v lobbyingu, EU legislativě, dále průvodce jak dosáhnout k evropským fondům a jak získat přístup do institucí EU i evropských asociací. ECAS pracuje na vytváření politickým

[185] Sociální platforma.Dostupné na: http://www.socialplatform.org/ (12.5.2007)
[186] Policy Action of Social Platform. Dostupní na: http://www.socialplatform.org/PolicyAction.asp (10.5.2007)

průzkumů v oblasti transparentnosti a komunikace mezi EU a jejími občany.[187]

EASPD je přidruženým členem, což znamená, že má omezené pravomoci při řízení této organizace, ale hlavním smyslem tohoto členství je přístup k měsíčnímu periodiku evropského občana, informacím o dotačních výzvách, vývoji legislativy apod. ECAS i EASPD se pravidelně scházejí a ve shodných bodech jednají v souladu.

4.8.2 EASPD a spolupracující organizace

Evropské fórum zdravotně postižených (European Disability Forum)

Evropské fórum je zastřešující organizace reprezentující osoby se zdravotním postižením napříč celou Evropou. Jejím cílem je zaručit lidem s handicapem plný přístup k základním lidským právům skrze jejich aktivní zapojení do vývoje a implementace evropské politiky. Evropské fórum je členem Sociální platformy, Evropské ženské lobby a Evropské aliance pro zdraví. EDF se soustředí na politiku EU, zakládání a udržování kontaktů s institucemi EU, mezinárodními i evropskými organizacemi.[188] EASPD a EDF se spolu scházejí v pravidelných intervalech a hledají oblasti, kde by bylo žádoucí spojit své síli. Jedním z příkladů spolupráce poslední doby byla petiční akce[189] EDF „1milión podpisů“. Jejím cílem bylo iniciovat vytvoření evropského legislativního nástroje, který by zakazoval všechny formy diskriminace na základě zdravotního znevýhodnění.[190]

[187] About ECAS. Dostupné na: http://www.ecas.org/ABOUT%20ECAS/2356/default.aspx?id=607 (26.5.2007)

[188] Welcome on EDF website. Dostupné na: http://www.edf-feph.org/en/welcome.htm (26.5.2007)

[189] Petiční akce je jeden z nástrojů ovlivňování věcí veřejných. V Evropě, podle článku 47 o participativní demokracii přepracované Smlouvy o EU, je potřebné sebrat minimálně jeden milión podpisů k tomu, aby se EK musela zabývat nějakým konkrétním tématem

[190] Evropské komisi bylo předáno 20.11.2007 1 294 997 podpisů z petiční akce “1million4disability” Dostupné na http://www.1million4disability.eu/admin/wysiwyg/assets/pdf/declaration/CZ.pdf (26.1.2008)

Inclusion Europe

Evropská inkluze je nezisková organizace, která se zasazuje za práva lidí s mentálním postižením. Koordinuje aktivity v mnoha evropských zemích, včetně konferencí, pracovních skupin a výměnných pobytů, reaguje na záměry evropských politik, poskytuje informace o potřebách lidí s mentálním postižením. Evropská inkluze radí Evropské komisi a členům Evropského parlamentu v otázkách, které mají co dočinění s oblastí zdravotního postižení.[191] EASPD a Evropská inkluze mají vzájemnou dohodu o tom, že se budou alespoň jednou ročně scházet a pracovat společně na relevantních projektech a lobbyingu.[192]

Jak je patrné z tohoto krátkého exkurzu, svět evropských struktur nestátních organizací je velmi spletitý a pro některé subjekty možná i nepřehledný. Čeští členové EASPD mají samozřejmě lepší orientaci v evropských asociacích, i když i zde je strach z jazykové bariéry a špatná orientace ve změti organizací.[193] Čeští nečlenové EASPD v jednom případě o konkrétních evropských NNO něco již zaslechli. Ve druhém případě dokonce panoval názor, že na takovéto iniciativy není české prostředí kvůli jazykovým bariérám připraveno, ale možná je to i ze strachu.[194] Naopak ani jeden z nečlenských organizací nepovažuje za problém se zorientovat v různých evropských asociacích. Oba ale uvádějí, že existence informačního panelu, databáze nebo webových stránek vytvořených nestranným subjektem by situaci velmi usnadnilo. Stačil by seznam asociací, lobbyistických agentur, které jsou aktivní na evropské úrovni.

[191]Home page - Inclusion Europe. Dostupné na: http://www.inclusion-europe.org/main.php?lang=EN&level=1&s=81&mode=section (26.5.2007)
[192] EASPD Annual report of 2006
[193] Rozhovor s Romanou Bélovou, Slezská diakonie – příloha č. 3
[194] Rozhovor s Jiřím Kučerou, Pohoda - příloha č.5

4.9. Financování

Jak bylo uvedeno v teoretické části, pro to, aby bylo sdružování přinášelo svým členům prospěch, jedno z kritérií, kromě vnitřní struktury, je nezávislost, tedy i finanční. Jako většina nevládních neziskových organizací na evropské úrovni, EASPD získává nejvíce dotací právě z institucí EU. Získávají peníze, jako koordinátoři velkých přeshraničních projektů, za rok 2007 tato částka byla zhruba 460 000€. Jak bylo řečeno na začátku, EAPSD má systém přímého členství, od svých členů vybere přes 200 000€ ročně. Vzhledem k neustálému rozšiřování členské základny, je tento zdroj stále důležitější, i přesto že mnoho členů není schopných platit. V těchto případech se uzavírá mezi EASPD a členem smlouva, ve které je definována činnost, kterou členská organizace bezplatně vykoná ve prospěch EASPD, např. šetření ve své zemi, organizaci konference apod.

Během rozhovoru s ředitelkou Odboru pro integraci zdravotně postižených lidí, při Evropské komisi, paní Wallis Goelen, jí byla položena otázka, zda může mít zdroj financování evropských NNO vliv na jejich činnost, i přes to, že smyslem jejich činnosti je být kritikem EU. Dle jejích slov neexistuje souvislost mezi těmito dvěma faktory a všechny evropské NNO jsou zcela nezávislé ve své kritické roli.

Nicméně tento problém by mohl být případným střetem zájmů. Zejména belgičtí autoři se vyjadřují kriticky k tomuto typu financování nevládních organizací. Hlavní otázkou je: Zda jsou NNO, které jsou závislé na vládních penězích, stále ještě nestátními?[195] V této souvislosti všichni respondenti odpověděli, že finanční závislost podle jejich názoru nemá vliv na jejich jednání evropských

[195]HOUTART, F.: Les ONG: Instruments du néo-liberalisme ou alternatives populaires?, Harmattan:Louvain-la-Neuve, 1998.

struktur nestátních organizací, i když se musí podřizovat normám EU na něž je vázané poskytování peněz.[196]

[196] Rozhovor s L.Kohoutovou; R.Bélovou; F.Budákem a J.Kučerou – přílohy č.2.3.4 a 5

Závěr

Role nevládních struktur na pomoc zdravotně postiženým lze zjednodušeně rozdělit na roli servisní a na roli participativní. Cílem této práce, stanoveným na jejím samotném začátku, bylo zmapovat zejména roli participativní a její politický obsah. Ve chvíli, kdy NNO naplňují politický obsah této role, sdružování v zájmové skupiny se stává jeho nezbytnou součástí. Největší pozornost, v rámci této diplomové práci, byla pak věnována ovlivňování veřejné politiky v jejím užším smyslu, lobbyingu a to jak v teoretické, tak i praktické úrovni.

V úvodu práce byla stanovena pracovní hypotéza, která měla odpovědět na otázku, zda české nestátní struktury na pomoc zdravotně postiženým mají prospěch, jsou-li součástí evropských specializovaných struktur nevládních organizací.

V teoretické části je uvedeno, že národní legislativa je stále více ovlivněna evropskou legislativou, která je navíc objemnější a složitější. České NNO si sice již zvykly provádět monitoring legislativy v ČR, za účelem jejího ovlivňování, ale ne již v EU. To dokládá fakt, že žádná česká NNO není aktivní přímo na evropské úrovni. Pokud je aktivní, dochází k tomu prostřednictví evropských NNO, sítí, ale těchto příkladů je v tuto chvíli jen několik. Přitom na teoretické úrovni se jeví jako účinný prostředek, pro ovlivňování legislativy, zapojovat se do dlouhodobých i krátkodobých informačních sítí NNO a sdružovat se pod evropské specializované struktury nestátních organizací. Dále co možná nejvíce spolupracovat s ostatními NNO, sdílet s nimi aktuální informace, zkušenosti a úspěšné lobbyistické strategie. Z analýzy významu sdružování vyplynuly tři hlavní oblasti výhod, které jsou vzájemně propojené. Nejprve je to vliv, tedy možnost ovlivňovat věci veřejné s ohledem na potřeby a názory specifické skupiny

obyvatel, v tomto případě od skupiny zdravotně postižených osob. Dále je to inovace, zde evropské NNO zprostředkovávají informace o inovativních trendech a zároveň i iniciují jejich vznik. Nakonec jsou to již zmíněné informace. V tomto případě evropské NNO zprostředkovávají informace o dění v EU členským státům, národním NNO a naopak. Jedná se nejen o informace o vývoji legislativy EU, ale také o rozpočtových výzvách, nových výzkumných počinech apod.

Z rozhovorů s českými členy EASPD vyplynulo, že důvodem pro jejich vstup do takovéto struktury bylo získání přístupu k informacím, zkušenostem, ale také i posílení jejich vlastní pozice v národním státě, jako to bylo uvedeno na příkladu Belgie. V neposlední řadě bylo motivací pro sdružování i získání silnější pozice pro lobbování, protože instituce Evropské unie budou spíše komunikovat se zástupci silné evropské organizace, než s lokální národní NNO.

Spornou otázkou však zůstává kvalita praktického naplnění sdružování. Pro to, aby české nestátní struktury na pomoc zdravotně postiženým měly prospěch ze svého členství v některé ze specializovaných evropských nevládních struktur, musí mít ta konkrétní evropská NNO takovou vnitřní strukturu, která dovolí všem svým členům se rovným způsobem podílet na řízení organizace. Příkladem dobré praxe sdružování, v souvislosti s lobbyingem i s demokratickým výkonem reprezentace zájmů svých členů, je evropská asociace poskytovatelů služeb, EASPD.

V případové studii byly uvedeny konkrétní příklady spolupráce EASPD s institucemi EU. Na tomto místě je důležité si uvědomit, jaká je motivace EU pro zapojení NNO do pracovních skupin, výborů, připomínkování legislativy apod. Důvodem je, že evropské specializované NNO posilují participativní demokracii, zvyšují důvěru občanů

v instituce EU. Další výhodou, ze strany EU, je zprostředkování informací od specifické skupiny občanů, přispívání k realizaci svých politik, programů, a to i skrze projekty. Důležitým hlediskem je také role NNO jako zdroje pro nezbytné informace, statistiky a studie, které slouží především Evropské komisi k tvorbě věcných záměrů zákonů, programů apod. Můžeme tedy mluvit o oboustranné výhodnosti spolupráce, jak ze strany evropských NNO, tak i ze strany institucí EU.

Dá se předpokládat, že s vývojem evropské integrace, ve smyslu její hloubky a rozsahu, a se vzrůstající agendou, která je v pravomoci institucí Evropské unie, se bude počet zájmových skupin, tedy i specializovaných evropských nevládních struktur, zvyšovat. Taktéž se dá předpokládat, že i jejich vliv tím logicky poroste. Zapojení českých NNO na pomoc zdravotně postiženým do těchto struktur bude tedy stále významnějším nástrojem jejich participační role. Zejména za předpokladu, že budou chtít hrát aktivní roli při spoluvytváření evropských politik, sdružování v evropské specializované struktury bude nezbytnou součástí jejich činností.

Pro hlubší rozpracování této tématiky by bylo jistě nutné se podívat podrobněji na to, jakým způsobem české nestátní struktury obecně zareagovaly na měnící se vnitřní stavbu celého sektoru a zjistit důvody, pro které se více nesdružují v evropské specializované nevládní struktury, které by jim poskytly potřebné informace, zkušenosti a vliv na evropském poli. To jsou otázky nad rámec této práce, ale zcela určitě by byly vhodným námětem pro podrobný empirický výzkum.

Literatura a použité prameny

BLOCHE-LAINÉ, Francois: *Faire société: les associations au coeur du social*. Paris:Syros, 1999. ISBN 3841467368

BROKL, Lubomír a kol: *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha:SLON, 1997. ISBN 80-85850-48-6

ČEPELKA, Oldřich: *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie- I. díl*. Liberec: Omega, 2003.ISBN 80-902376-3-0

ČEPELKA, Oldřich: *Průvodce neziskovým sektorem Evropské unie- II. díl*. Liberec: Omega, 2003.ISBN 80-902376-4-9

ČMEJREK, Jaroslav: *Občané v lokálním politickém procesu* In: III.kongres českých politologů, Olomouc 8.-10.9.2006. Praha-Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, 2006. ISBN 978-80-902176-0-7

DISMAN, Miroslav:*Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7

Evropská sociální charta a komunitární charta základních práv pracujících

Evropská sociální charta Rady Evropy

FOWLER, Alan:*Strengthening Civic Society in Transition Economies-from Concept to Strategy: Mapping an Exit in a Maze of Mirrors* In: NGOs, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac, Oxford, 2004. ISBN 1-897748-15-9

FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi:*Neziskový sektor v České republice*- výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University. Praha: Europlex Bohemia, 2001.ISBN 80-86432-04-1

FRIČ, Pavol, ŠILHÁNOVÁ, Hana:*Rozhovory o neziskovém sektoru (sonda do duše zainteresovaných aktérů)*. Praha: NROS. 1997

FRIČ, Pavol: *Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky*.Praha: Agnes, 2000. ISBN 80-902633-6-4

GALAND, Pierre*: Les ONG et la société civile dna la cooperation au developpement.* Bruxelles: Université Libre de Bruxelles.2007.

GELLNER, Ernest: *Podmínky svobody*. Brno: Centrum por studium demokracie a kultury.1997. ISBN 80-85959-27-5

GREENWOOD, Justin: *Interest Representation in the European Union.* New York: Palgrave MacMillan, 2003. ISBN 0-333-69352-3

HOUTART, F.: *Les ONG: Instruments du néo-liberalisme ou alternatives populaires?* Louvain-la-Neuve: Harmattan, 1998. ISBN 2-7384-6350-9

Charta základních práv Evropské unie

JANDOUREK, Jan: *Sociologický slovník*.Praha:Portál,2001. ISBN 80-7178-535-0

Konvence číslo 87 Mezinárodní organizace práce

KREBS, Vojtěch a kol.: *Sociální politika.*Praha:ASPI, 2007, 4.vyd. ISBN 978-80-7357-276-1

MANSFELDOVÁ,Zdeňka, KROUPA, Aleš (eds.): *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: SLON, 2005. ISBN 80-86429-53-9

MATOUŠEK, Oldřich: *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0

MOŽNÝ, Ivo: *Česká společnost*.Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-624-1

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

NGO Co-operation for social inclusion of people with disabiltites, EC Conference, Brussels 17.20.3.2001. Brussels: IBF International Consulting.

POTŮČEK, M.: *Nejen trh*. Praha: Slon. 1997. ISBN 80-85850-26-5

POTŮČEK,Martin: *Koncept strategického vládnutí a možnosti jeho uplatnění v analýze české veřejné politiky* In: III.kongres českých politologů, Olomouc 8.-10.9.2006 Praha-Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, 2006. ISBN 978-80-902176-0-7

RAKUŠANOVÁ, Petra: *Civic Society and Civic Participation in the Czech Republic*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-7330-079-6

RAKUŠANOVÁ, Petra: *Třetí sektor a občanská participace v ČR.* In:Mansfeldová, Zdenka, Kroupa, Aleš (eds.): Participace a zájmové organizace v České republice. Praha: SLON, 2005. ISBN 80-86429-53-9

RIFKIN, Jeremy: *Evropský sen, Jak evropská vize budoucnosti potichu zastiňuje Americký sen.* Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. ISBN 80-86316-62-9

SCHEIDER, Jiří:*Lobbying and interest representation*. Brno: Mezinárodní politický ústav Masarykovy university. 2007. ISBN 978-80-210-4238-4

Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením - schválená usnesením vlády ČR z dne 16.června 2004 č.605. ISBN 80-86734-22-6

ŠIKLOVÁ, Jiřina: *Nestátní organizace a jejich postavení v sociální správě*. In: TOMEŠ, Igor a kol.: *Sociální správa*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-560-1

TOMEŠ, Igor: *Teorie a praxe sociální politiky*. Praha: Socioclub, 2001. ISBN 80-86484-00-9

Towards a reinforced culture of consultation and dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission. Brussels, 11.12.2002 COM(2002) 704 final

TRIVEDY, Roy; ACHARYA, Jagabandhu: *An Alternative framework for undestanding civil society*. In: CLAYTON, Andrew: NGO´s, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac, Oxford, 2004. ISBN 1-897748-15-9

UN Convention of Rights of People with Disabilities and Option Protocol of United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities with

Úmluva o ochraně lidský práv a základních svobod

VENE KLASEN, Lisa: *The Challenge of Democracy-building: Practical Lessons on NGO Advocacy and Political Change.* In: CLAYTON, Andrew: NGO´s, Civil Society and the State: Building Democracy in Transitional Societies. Intrac, Oxford, 2004. ISBN 1-897748-15-9

Velký sociologický slovník. II díl.Praha:Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5

Všeobecná deklarace lidských práv

WARLEIGH, Alex: *Making Citizens Form the Market*? In: SHAW, Jo, BELLAMY, Richard, CASTIGLIONE, Dario: *Making European citizens : civic inclusion in a transnational context*. Houndmills, Basingtoke, Hampshire ; New York : Palgrave Macmillan, 2006.

Pascaline Winand: *Towards a European Model of Interest Representation*, Institut d´Etudes européennes, ULB, 2002

Zelená kniha o partnerství veřejného a soukromého sektoru a právu společenství o veřejných zakázkách a konsesích COM (2004) 327, Brussels, 2004

Články

Akční plán pro období 2008-2009 Oddělení pro integraci zdravotně postižených Evropské komise. Dostupné na: http://ec.europa.eu/employment_social/index/com_2007_738_en.pdf (5-6-2007)

BEIGBEDER, Yves*: Le role international des organisations non gouvernementales*,Paris: Bruylant-Bruxelles, 1992.

Consultation standards – Towards a reinforced culture of consultation and dialogue. Dostupné na: http://ec.europa.eu/civil_society/consultation_standards/index_en.htm#_Toc46744738 (20-10-2007)

Disrimination in the European Union. Special Eurobaromentr 263/ Wave 65.4 – TNS Opinion & Social. European Commision, January 2007 Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_sum_en.pdf (10-1-2008)

EU vyšla vstříc zdravotně postiženým osobám. Dostupné na: http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/eu-vysla-vstric-zdravotne-postizenym-osobam (3-4-2007)

European Social Policy. Dostupné na: http://www.easpd.eu/EuropeanPolicy/tabid/3530/Default.aspx (28-3-2008)

Evropské občanství – jak na to. z 5.8.2005 http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=e&x=238616 (29-3-2008)

Evropské fórum zdravotně postižených 1997-2007: 10 let boje za práva zdravotně postižených . Dostupné na: http://www.1million4disability.eu/admin/wysiwyg/assets/pdf/declaration/CZ.pdf (15-12-2007)

Evropská unie podepisuje novou úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením. Dostupné na: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/070330_b_cs.htm (30-3-2007)

GREENWOOD, Justine: *The capacities of Euro Groups*. In: Claeys, P.-H., Gobin, C., Smets, I., Winand, P.: Lobbyisme, pluralisme et intégration européenne. Bruxelles: ULB, 1998.

Interview s Hubertem Védrinem, bývalým ministrem zahraničních věcí In: *Les ONG dans la tempête mondiale*. Paris: Éditions Charles Léopold Mayer, 2004.ISBN 2-84377-095-5

KOHLER-KOCH, Beate: *Organized interersts in the EU and the European Parliament*. In: Claeys, P.-H., Gobin, C., Smets, I., Winand, P.: Lobbyisme, pluralisme et intégration européenne. Bruxelles:ULB, 1998.

Legislativní centrum fóra dárců: Analýza participace NNO na legislativním procesu v České republice.1997. Dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/65636e2e6e6e6f2e2e2e2e2e2e2e2e2e/Analyza_participace_NNO_CR.pdf (6-3-2007)

Masopust, Zdeněk: Amsterdamská smlouva, Praha: Parlamentní institut (Překlad č. 1.106), 1997, dostupné na: www.psp.cz/cgi-bin/win/kps/pi/prace/pi-1-106.doc (23-6-2007)

PAPP, Tibor: Who is In, who is out? Robert Schuman Center. RSC No.99/13. European University Institut. Italy 1999.

SMETS, I., WINAND, P.: *Towards a European Model of Interest Representation* In: Magnette P., Remacle, E.: Le nouveau modele européen, eds., vol.1., Institut d´Etudes européennes, Editions de l´ULB, 2002.

The database for Consultation, the European Commission and Civil Society. Dostupné na: http://ec.europa.eu/civil_society/coneccs/index.html(22-4-2007)

Towards a reinforced culture of consultation and dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission Brussels, 11.12.2002, COM (2002) 704 final

Interní dokumenty

EASPD Our political agenda, your voice in Europe
EASPD Action Plan 2007
EASPD Annual Report 2006
EASPD powerpoing presentation of lobbying
EASPD in brief 2006/2007, leaflet
EASPD welcome speech for 10th Anniversairy
EASPD Newsletter September 2007

Webové stránky

EASPD
www.easpd.eu
Evropská komise
http://ec.europa.eu
Evropské fórum osob se zdravotním postižením
http://www.edf-feph.org
ECAS
http://www.ecas.org
Inclusion Europe
http://www.inclusioneurope.org
Meziskupina pro problematiku zdravotního postižení EP
http://www.disabilityintergroup.eu
Oddělení pro integraci zdravotně postižených Evropské komise
http://ec.europa.eu/employment_social/disability/index_en.html
Social platform
http://www.socialplatform.org/
Partnerství veřejného a soukromého sektoru
www.pppcentrum.cz
Neziskovky
www.neziskovky.cz

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Rozhovor s Lukem Zelderloo, výkonným ředitelem EASPD, 20.4.2007, Brusel

Příloha číslo 2: Rozhovor s Lenkou Kohoutovou, ředitelkou B.P.T.s r.o., 21.10.2007, Praha

Příloha číslo 3: Rozhovor s Romanou Bélovou, vedoucí střediska Slezská diakonie, 23.2.2008, Ostrava

Příloha číslo 4: Rozhovor s Filipem Budákem, vedoucím informační střediska o.s. Máme otevřeno?, 14.12.2007, Praha

Příloha číslo 5: Rozhovor s Jiřím Kučerou, zástupce ředitelky o.s. Pohoda, 11.12.2007, Praha